

Møte fredag den 26. november 2010 kl. 10

Sak nr. 1 [10:02:02]

President: Dag Terje Andersen

Dagsorden (nr. 25):

1. Sak behandlet 16. november 2010 i den utvidede utenriks- og forsvarskomite (sak 3: Situasjonen i Heimevernet og betydningen for Forsvaret), og innbrakt for Stortinget i medhold av forretningsordenens § 13 syvende ledd
2. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av måloppnåelse og styring i jordbruket (Innst. 77 S (2010–2011), jf. Dokument 3:12 (2009–2010))
3. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av arbeidet med å sikre og tilgjengeliggjøre arkivene i kommunal sektor (Innst. 78 S (2010–2011), jf. Dokument 3:13 (2009–2010))
4. Referat

Presidenten: Fra representanten Dagfinn Høybråten foreligger søknad om permisjon i tiden fra og med 29. november til og med 3. desember for i forbindelse med sitt styreverv i GAVI vaksinefond å delta i møter i Kigali i Rwanda.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknaden behandles straks og innvilges.
2. Vararepresentanten for Rogaland fylke, Kjell Arvid Svendsen, innkalles for å møte i permisjonstiden.

Presidenten: Representanten Elisabeth Aspaker vil framsette et representantforslag.

Elisabeth Aspaker (H) [10:00:57]: På vegne av representantene Svein Harberg, Henning Warloe, Ingjerd Schou og meg selv vil jeg legge fram forslag om tydeligere retningslinjer for nasjonale prøver for å sikre sammenlignbare resultater mellom skolene og at flest mulig elever deltar.

Presidenten: Representanten Ketil Solvik-Olsen vil framsette et representantforslag.

Ketil Solvik-Olsen (FrP) [10:01:16]: Jeg har gleden av å fremme forslag på vegne av representantene Henning Skumsvoll, Oskar J. Grimstad, Harald T. Nesvik, Tord Lien og meg selv om oppstart av mobile gasskraftverk i perioder med kraftunderskudd og/eller høye strømpriser.

Presidenten: Forslagene vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

I henhold til vedtak i det lukkede møtet som nylig ble avholdt i Stortinget, er saken på dagsordenen for det lukkede møtet ført opp som sak nr. 1 på endret dagsorden nr. 25.

Sak behandlet 16. november 2010 i den utvidede utenriks- og forsvarskomite (sak 3: Situasjonen i Heimevernet og betydningen for Forsvaret), og innbrakt for Stortinget i medhold av forretningsordenens § 13 syvende ledd

Presidenten: Presidenten vil i henhold til Stortingets forretningsordens § 13 syvende ledd foreslå at behandlingen starter med en redegjørelse av forsvarsministeren, etterfulgt av en debatt.

Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten foreslå at debatten blir begrenset til 70 minutter, og at taletiden fordeles slik:

Arbeiderpartiet 25 minutter, Fremskrittspartiet 15 minutter, Høyre 10 minutter, Sosialistisk Venstreparti 5 minutter, Senterpartiet 5 minutter, Kristelig Folkeparti 5 minutter og Venstre 5 minutter.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil seks replikker med svar etter innlegget fra statsråden innenfor den fordelte taletid.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Første taler er statsråd Grete Faremo. Mens statsråden går opp til talerstolen, vil presidenten bare presisere at de replikkene som skal tas, følger etter et senere innlegg av statsråden i debatten.

Statsråd Grete Faremo [10:03:30]: Jeg er bedt om å redegjøre for situasjonen i Heimevernet og betydningen for Forsvaret.

Heimevernet er en av hovedpilarene i det norske forsvaret. Slik har det vært i mange år, og slik vil det forbli. Samtidig er Heimevernet av i dag noe helt annet enn Heimevernet under den kalde krigen. Forsvaret er grunnleggende omstilt til en ny tid, og Heimevernet har vært en svært viktig del av denne omstillingen. I dag har vi et heimevern som både er til stede i alle deler av landet, som kan reagere raskt, og som hver dag utfører oppgaver som er relevante i forhold til dagens utfordringer. Akkurat som vi har fått et innsatsforsvar generelt, har vi fått et innsatsheimevern spesielt. Denne omstillingen har det vært bred enighet om i Stortinget.

De oppgavene som er pålagt Heimevernet, kan bli enda viktigere i årene som kommer. Grunnleggende sett har dette med dagens og framtidens sikkerhetsbilde å gjøre, med langt mer sammensatte risikoer enn tidligere. Dette er risikoer som springer ut av et endret globalt sikkerhetsbilde og nye trusler. Disse går ofte på tvers av det tradisjonelle skillet mellom militær og sivil sikkerhet.

Heimevernsdistriktene ivaretar i dag lokalt territorielt landansvar under Forsvarets operative hovedkvarter. Dette innebærer at Heimevernet er gitt ansvaret for lokal planlegging og ledelse av operasjoner. Det innebærer også daglig ansvar for samarbeid med sivile partnere og lokale myndigheter. Også dagens heimevern er lokalt forankret, men det har samtidig fått evne til å reagere raskt og med mo-

derne materiell og nye fartøyer under innfasing. Heimevernet er synlig til stede i samfunnet, binder sammen militært og sivilt beredskapsarbeid og forener land-, luft- og sjøheimevernet i felles oppdragsløsning.

Heimevernets hovedoppgaver er i dag å bidra til å beskytte viktig infrastruktur og støtte nasjonal krisehåndtering. Etter behov skal Heimevernet forsterke militær tilstedeværelse i alle deler av landet. Heimevernet skal kunne ivareta bl.a. forsterket grensevakt, styrkebeskyttelse, sikring av nasjonale styrker og mottak av allierte forsterkninger. Heimevernets kompetanse og kapasiteter er dessuten de senere år blitt mye etterspurt i våre operasjoner i utlandet. Våre større bidrag til utenlandsoperasjoner er blitt avhengig av dette. I tillegg får Heimevernet også gjennom dette tilført viktig kompetanse.

Heimevernet har også viktige oppgaver knyttet til å støtte arbeidet med sivil samfunnssikkerhet og til å yte bistand ved kriser i samfunnet. Denne bistanden omfatter i første rekke vakthold og sikring av viktige objekter og infrastruktur. Håndtering av trusler om terror eller terroranslag er i utgangspunktet politiets oppgave, men vil etter anmodning fra politiet kunne bli håndtert med støtte fra Forsvaret. For Heimevernets del er det kun snakk om bistand i antiterrorssammenheng – altså mer defensivt anlagte aksjoner – i hovedsak i form av vakt og sikring. Eksempelvis deltok heimevernssoldater fra områdestrukturen i sikringen av inn- og utflyvningsaksene til Oslo Lufthavn Gardermoen da USAs president besøkte Norge for å motta fredsprisen. Når det gjelder støtte til gjennomføring av kontraterroroperasjoner, dvs. offensive operasjoner mot terrorister, er dette et oppdrag for Forsvarets spesialstyrker. Ingen heimevernssstyrker har et slikt oppdrag.

La meg mot dette bakteppet redegjøre for det politiske grunnlaget for det moderne heimevernet av i dag, og deretter for dagens status og til sist utfordringer mot de mål som er satt for Heimevernet i langtidsplanen for 2009–2012. Jeg benytter anledningen allerede innledningsvis til å minne om at vi ennå ikke er halvveis i gjeldende langtidsperiode, så det bør ikke komme som noen overraskelse for noen at vi også har utfordringer som skal møtes på planlagt vis i årene som kommer.

Så litt om utviklingen av Heimevernet fra rundt 2000. Overordnede spørsmål om Heimevernets organisering og utvikling er solid forankret gjennom forutgående behandling i Stortinget. De store omstillingene i Forsvaret startet på begynnelsen av 2000-tallet. Skiftende regjeringer har derfor gjennomført omleggingen i henhold til sentrale stortingsvedtak. Heimevernets utvikling har vært en meget viktig del av dette omstillingsarbeidet. Heimevernet er blitt utviklet fra å være en vaktstyrke for mobiliseringsforsvaret til styrker som er i stand til å reagere raskt og løse varierte oppgaver på en meget effektiv måte. Det sentrale stikkordet for dette er kvalitetsreformen i Heimevernet.

Utviklingen av Heimevernet har skjedd innenfor rammen av flere langtidsplaner lagt fram av ulike regjeringer og med bred tilslutning fra Stortinget. Det første grunnlaget for omdanningen av Heimevernet ble gitt med St.prp. nr. 45 for 2000–2001, som var langtidsplanen for perio-

den 2002–2005, framlagt av regjeringen Stoltenberg I. I Stortingets innstilling til denne ble det slått fast at Heimevernet overtok det territorielle ansvaret. I behandlingen forutsatte komiteen at Heimevernets oppdrag, bemanningssammensetning og utrustning måtte vurderes i planperioden.

Disse føringene ble fulgt opp av regjeringen Bondevik II i St.prp. nr. 55 for 2001–2002, som var en supplerende gjennomføringsproposisjon med utfyllende rammer for omleggingen av Forsvaret i perioden 2002–2005. Heimevernet hadde en sentral plass i denne proposisjonen. I behandlingen av proposisjonen ble det forventet av en samlet forsvarskomiteé at regjeringen skulle komme tilbake til Stortinget med en ny og kvalitetsmessig forbedret innretning av Heimevernet.

Dette ble fulgt opp av Forsvarsdepartementet, og Heimevernet sto sentralt i grunnlagsarbeidet til ny langtidsplan. Da Bondevik II-regjeringen la fram sitt forslag til langtidsplan for perioden 2005–2008 i St.prp. nr. 42 for 2003–2004, inneholdt planen også et forslag om å gjennomføre en kvalitetsreform i Heimevernet basert på forsvarssjefens utredninger og anbefaling.

Kvalitetsreformen innebar å etablere en ny struktur og bedre forutsetningene for Heimevernet sett opp mot et endret trusselbilde. Basert på føringene fra Stortinget ble det foreslått at Heimevernet skulle moderniseres og gis en utvidet rolle knyttet til suverenitetshevdelse, krisehåndtering og ivaretagelse av samfunnssikkerhet. Videre skulle Heimevernet ivareta oppgaver knyttet til å forsterke annen militær tilstedeværelse i utsatte områder.

Endelig skulle Heimevernet etter anmodning være i stand til å yte bistand til sivile myndigheter. Særlig viktig i denne sammenheng var bistand for å forebygge og bekjempe terroranslag som politiet har primæransvaret for å håndtere. I forslaget til langtidsplan for 2005–2008 ble det understreket at slik bistand kunne være aktuelt i forbindelse med situasjoner der det iverksettes omfattende objektsikring og/eller hvor beskyttelsesbehovet kunne strekke seg over en lengre tidsperiode. Kontraterror var overhodet ikke nevnt i denne sammenhengen.

Et sentralt utgangspunkt for kvalitetsreformen var at det ikke lenger ble ansett hensiktsmessig å fortsette med å binde opp alle ressurser til faste, spesifikke oppdrag over hele landet samtidig. Heimevernet måtte i stedet være bedre i stand til å konsentrere styrker der behovet måtte oppstå.

Med kvalitetsreformen gikk Heimevernet fra i hovedsak å beskytte mobiliseringen av totalforsvaret til selv å være det bærende elementet i territorialforsvaret. Reformen innebar at Heimevernet skulle utvikle innsatsstyrker på inntil 5 000 soldater på høy beredskap. Disse skulle bestå av frivillige på kontrakt i hvert heimevernsdistrikt, gis fra 6 til 20 dager årlig trening, og spesielt ivareta behovet for evne til raskt å kunne kraftsamle styrker. Enkelttroppene innenfor innsatsstyrkene, eksempelvis HV-016, var ikke nærmere omtalt i langtidsproposisjonen. I innstillingen til denne var det kun Fremskrittspartiet som omtalte HV-016. Samtidig var også partiet skeptisk til selve innretningen av kvalitetsreformen.

Kvalitetsreformen innebar således målrettet trening og personell med rett kompetanse. I tillegg skulle det bli slutt på at Heimevernet kun arvet gammelt materiell fra forsvarsgrenene. Fra nå av skulle også Heimevernet rustes opp vesentlig gjennom en rekke investeringsprosjekter.

Da Stortinget behandlet kvalitetsreformen i 2004, anså flertallet – bestående av Arbeiderpartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti – at det framlagte forslaget knyttet til moderniseringen av Heimevernet «langt på vei» imøtekom Stortingets tidligere anmodning om å gjøre Heimevernet til et modernisert verktøy mot de trusler som den sikkerhetspolitiske situasjonen krevde.

Den sittende regjering har fulgt opp kvalitetsreformen siden 2005. I de første årene ble særlig etableringen av den nye styrkestrukturen, trening av innsatsstyrkene og nytt materiell prioritert. Under behandlingen av langtidsplanen for 2009–2012 sluttet Stortinget seg enstemmig til «at den vellykkede kvalitetsreformen videreføres».

Dagens heimevernsstruktur og -oppgaver er således avsluttet med bred støtte fra Stortinget. Den operative status for dagens heimevern er et produkt av disse beslutningene og av samlede ressursprioriteringer fra år til år. Mye er oppnådd, men det skal likevel ikke stikkes under stol at mye også gjenstår. Når det gjelder gjenstående utfordringer, er det samtidig viktig for meg å minne om at disse i stor grad er uttrykk for villete prioriteringer i det enkelte budsjettår. Prioriteringene må ses i perspektiv av hele den inneværende langtidsperiode. Både prioriteringer og langsiktige mål kommer klart fram av de framlagte proposisjoner til Stortinget.

La meg så si litt mer om årlig budsjettutvikling fra 2009 til og med 2011, og la meg først si noe om treningsnivået i Heimevernet. I 2009 ble 90 pst. av innsatsstyrken godt trent. Det var ikke rom for å trene forsterknings- og oppfølgingsstyrken det året. I 2010, altså i år, er også 90 pst. av innsatsstyrken trent. Samtidig blir treningen trappet opp i områdestrukturen. Over 20 pst. av forsterknings- og oppfølgingsstyrken blir trent i henhold til prioriteringene i budsjettproposisjonen. Som forsvarsminister er det min oppgave å legge til rette for at våre soldater blir trent, og jeg er bekymret over at så få har fått gjennomført trening de siste årene. En hovedmålsetting for regjeringen er å snu utviklingen. Allerede neste år ser vi et mer positivt bilde. Regjeringen prioriterer mer trening.

Derfor legger budsjettforslaget for 2011 til rette for at treningen av forsterknings- og oppfølgingsstyrkene kan øke fra 20 pst. i 2010 til 38 pst. i 2011. Samtidig ligger ambisjonen fast om raskest mulig å nå 50 pst. øving av forsterknings- og oppfølgingsstyrkene. Videre legges det opp til at ca. 90 pst. av innsatsstyrkene i Heimevernet skal øves, altså tilsvarende nivået i inneværende år.

Regjeringen foreslår en bevilgning til Heimevernet på 1 049 mill. kr i 2011. Forslaget innebærer en faktisk styrking av Heimevernets budsjett med 8 mill. kr og en solid opptrapping av øvingsvirksomheten. Det foreslåtte budsjettet for Heimevernet neste år ligger dermed om lag 28 mill. kr under det forutsatte budsjettnivået for Heimevernet i siste år av inneværende langtidsperiode, altså

2012. Regjeringen vil legge stor vekt på å få til en slik fortsatt opptrapping.

Så litt om Heimevernet i dag. Hovedtrekkene i Heimevernets struktur og organisasjon slik den ble fastsatt i forbindelse med Stortingets behandling av langtidsplanen for perioden 2005–2008, ble videreført også i langtidsplanen for 2009–2012. Distrikts- og områdeorganiseringen utgjør her en kjerne, sammen med innsatsstyrker, forsterkningsstyrker og oppfølgingsstyrker – inkludert Luftheimevernet og Sjøheimevernet.

Den differensierte innretningen av styrkestrukturen er videreført med en styrke på totalt 45 000. Den samlede styrken skal bestå av inntil 5 000 i innsatsstyrken, ca. 25 000 i forsterkningsstyrken og ca. 15 000 i oppfølgingsstyrken. Innsatsstyrkene er fortsatt Heimevernets høyest prioriterte avdelinger. Innsatsstyrkene er fordelt på heimevernsdistriktene og kan på kort varsel settes inn ved behov i alle deler av landet.

Etableringen av innsatsstyrkene hadde som nevnt, og som planlagt, prioritet i den første fasen av kvalitetsreformen. En betydelig del av personellet er frivillige mannskaper på kontrakt. Bemanningen har økt over de senere år og er i dag på noe over 70 pst. av de 5 000. Forsterknings- og oppfølgingsstyrkene er 90 pst. bemannet av de 40 000. Økt trening av disse styrkene prioriteres nå meget høyt.

Heimevernet har videreført en desentralisert distriktsinndeling, med tilstedeværelse i alle landsdeler og har vedlikeholdt gode forbindelser med lokale og regionale institusjoner fra øvrige samfunnssektorer. Heimevernsdistriktene ivaretar fortsatt funksjonene som regionalt ledelsesapparat under Forsvarets operative hovedkvarter.

Heimevernets skole- og kompetansesenter på Dombås er videreført med en kursproduksjon tilpasset det moderniserte Heimevernet.

Den gjennomgående seks måneders mannskapsutdanningen som Heimevernet tidligere gjennomførte i egen regi, på Værnes, ble avviklet sommeren 2009. Forsvarets samlede mannskapsutdanning skal årlig kunne utdanne og overføre mannskaper i et antall som vil tilfredsstille behovet for å vedlikeholde Heimevernets struktur. Dette styrker vernepliktsordningen, ved at Forsvaret benytter vernepliktige soldater også etter endt førstegangstjeneste. Egen befalsutdanning for Heimevernet er videreført på Pors-angmoen. Denne utdanningen er spesielt rettet inn mot behovet tilknyttet innsatsstyrken i Heimevernet.

Den fortsatte omstillingen av forsvarssektoren krever fortsatt fokus på å omdisponere midler til høyere prioritert virksomhet. Sammen med bevilgningsmessig økning vil omstillingen bidra til å opprettholde et nødvendig drifts- og investeringsnivå og å gjenskape nødvendig balanse mellom struktur, aktivitet og ressurser. Effektiviseringen av interne prosesser er således et vesentlig virkemiddel for å sikre at Forsvarets operative virksomhet drives på en best mulig måte.

Forsvarssjefen har i denne sammenheng et stort ansvar. Regjering og storting setter rammer for Forsvarets virke. Tydelige rammer er avgjørende for å ivareta et operativt fagansvar på en god måte. Stortingets vedtak og regjerin-

gens oppfølgende beslutninger må gi forsvarssjefen forutsigbarhet og nødvendig handlingsrom. Det bør eksistere en fornuftig arbeidsdeling.

Som ledd i arbeidet med å nå hovedmålene i langtidsplanen, og i henhold til direktiver fra Forsvarsdepartementet, vurderer forsvarssjefen løpende en rekke tiltak. Der det tydelig faller innenfor hans eget ansvarsområde, treffer han nødvendige beslutninger, også tilknyttet Heimevernet. Ett tiltak dreier seg om en omorganisering av enkelte innsatsstyrker i Heimevernet. Stortingets behandling av gjeldende langtidsplan resulterte i at 13 heimevernsdistrikter ble redusert til 11. I kjølvannet av dette er det besluttet at stabene i innsatsstyrkene Varg i Agder og Delfin i Finnmark skal legges ned. Dette er justeringer som forsvarssjefen og generalinspektøren for Heimevernet gjør for å sikre bedre operativ evne og mer effektiv drift av Heimevernet. Det har vært noe oppmerksomhet rundt endringene, som kun involverer et lite antall stillinger.

Også slike mindre endringer frigjør ressurser til mer trening i Heimevernet. Det er kun planleggingen for og styringen av styrkene som skal gjennomføres fra et annet sted. Rekruttering, trening og lokal forankring blir i hovedsak som i dag, som følge av denne endringen. I den sammenheng er det også viktig å huske at Forsvarets operative hovedkvarter, fra ett sted, faktisk styrer all operativ aktivitet og planlegging for hele landet. Totalt sett vil Heimevernet verken på Sørlandet eller i Finnmark komme svekket ut.

Etter anbefaling fra forsvarssjefen har jeg besluttet at generalinspektøren for Heimevernet med tilhørende stabsfunksjoner skal flyttes til Terningmoen ved Elverum. Dette er i tråd med regjeringens strategi for å styrke lokale og regionale kompetansemiljøer i Forsvaret gjennom å lokalisere sentrale staber og funksjoner ved operative baser ute i landet. Det tas sikte på i størst mulig grad å utnytte eksisterende militære bygg i området, men det er samtidig sannsynlig at det vil påløpe investeringskostnader, i så fall utenfor Heimevernets budsjettkapittel. Når det gjelder driftskostnader, har forsvarssjefen lagt som forutsetning at flyttingen ikke skal føre til økt driftspress i Heimevernet.

La meg understreke betydningen av at det internt i Forsvaret finnes vilje til og et engasjement for å legge til rette for best mulig utnyttelse av de ressursene som stilles til disposisjon for forsvarssektoren. Det er en forutsetning for å oppnå en best mulig effekt i utøvelsen av de oppgavene Forsvaret skal løse, enten alene eller i samarbeid med det sivile samfunnet. Det er med tilfredshet jeg konstaterer at forsvarssjefen følger opp dette ansvaret. Når det gjelder Heimevernet, har han meget god støtte fra generalinspektøren for Heimevernet i dette arbeidet.

Treningen av innsats-, forsterknings- og oppfølgingsstyrkene skjer i regi av distriktene med lokalt lagret materiell og med fokus på de oppdrag distriktene til enhver tid har fått. Håndtering av kriser er prioritert, og samarbeidet med sivile myndigheter som politi, fylke og kommuner er i denne sammenheng viktig.

Heimevernet mottok i september i år også det første fartøyet i Reine-klassen. Fartøyet har flere funksjoner, og jeg ser spesielt fram til å se fartøyene i bruk som de-

sentraliserte treningsfasiliteter for Heimevernets staber og kommandoplattformer for operasjoner i kystsonen.

Dette er bare ett av flere eksempler på viktig og nytt moderne materiell som Heimevernet har fått og vil få i årene som kommer.

For å løse sine oppgaver tilføres Heimevernet materiell, enten gjennom egne dedikerte prosjekt for investeringer til Heimevernet eller som del av fellesprosjekter med andre forsvarsgrener. Samlet for årene 2009 og 2010 vil det bli anskaffet materiell for anslagsvis 260 mill. kr til Heimevernet, og materiellplanen for perioden 2011–2015 legger opp til å tilføre materiell for om lag 630 mill. kr.

Som regjeringen har informert om i budsjettproposisjonene for 2009, 2010 og 2011, er investeringsandelen i forsvarsbudsjettet likevel noe lavere enn forutsatt i langtidsplanen, til fordel for drift. Dette er også bakgrunnen for at regjeringen foreslår å styrke investeringsbudsjettet i forslaget til forsvarsbudsjett for neste år. Denne reduserte avsetningen til investeringer tidlig i perioden har også for Heimevernet medført en noe redusert framdrift i anskaffelse av materiell. Dette gjelder bl.a. forsinket tilførsel av multirulle radioer, evakueringskjøretøyer, lette flerbruksradioer og flerbruksfartøy.

Heimevernet har fortsatt en del mangler i sin organisasjon. Først og fremst gjelder dette bemanning og trening. Forsvarssjefens samlede vurdering av Heimevernets operative evne er mindre positiv i år sammenlignet med i fjor. Hovedårsaken til dette var for lite trening i områdestrukturen i 2009. Jeg har stor forståelse for at manglende trening er lite motiverende for de mange som er berørt.

Forsvarssjefens operative vurderinger er likevel at vesentlige deler av innsatsstyrkene og deler av forsterkningsstyrkene er godt trent og utrustet til å løse sine hovedoppgaver. Styrkene har høy beredskap. Samtidig er det noen mangler knyttet til utholdenhet. Jeg slutter meg til dette.

Heimevernets trente avdelinger anses fullt operative når det gjelder å løse oppdrag til støtte for det sivile samfunnet. Den operative evnen på dette området anses som meget god. Det er viktig å understreke at Heimevernet på mer eller mindre ukentlig basis bidrar til å løse denne oppgaven, bl.a. innenfor søks- og redningsoperasjoner, vakt- hold og sikring og bistand ved ulykker. Heimevernets nylige bistand i forbindelse med rasulykken i Lyngen illustrerer dette til fulle. Nyten ble også demonstrert tydelig da Heimevernet i 2009 mobiliserte i rekordfart etter et større ras i Namsos. Mer enn 30 personer fra det lokale heimevernet gjorde det de skulle gjøre i en slik situasjon, nemlig å drive vakthold på stedet i samarbeid med politiet. De var raskt på plass, og de brukte sin lokalkunnskap til å løse oppgaven, og de ble møtt med stor velvilje blant befolkningen. I 2009 gjennomførte Heimevernet ikke mindre enn 11 leteaksjoner, bidro betydelig til oppryddingen etter oljeutslippet fra «Full City» på Sørlandet og støttet tre sivile arrangement. I tillegg kom 14 skarpe styrkebeskyttelsesoppdrag, hovedsakelig knyttet til vakthold i forbindelse med skipsanløp. Totalt i perioden 2005–2009 har Heimevernet gjennomført 138 slike oppdrag.

Samtidig er det en forutsetning, som også Stortinget har lagt til grunn, at bistanden til sivil samfunnsikkerhet

ikke skal være dimensjonerende for Forsvarets struktur og utvikling.

For oppgavene suverenitetshevdelse, bidrag til episode- og krisehåndtering og bidrag til kollektivt forsvar konkluderer forsvarssjefen med at Heimevernets operative evne er tilfredsstillende.

Heimevernet har tilpasset sin organisasjon for i dag raskt å kunne sette inn 20 pst. av strukturen i operasjoner hjemme og deretter følge opp og avløse med andre deler av organisasjonen. Innsatsstyrkene har trent siden 2005 for å nå fastsatte krav. Materiellet er i all hovedsak på plass, og de fleste innsatsstyrkene har gjennomført og bestått taktisk evaluering av operativ evne.

Hvilken formidabel ressurs samtrente heimevernsstyrker er, ble grundig demonstrert under øvelse Gjallarhorn i Aust-Agder for en drøy måned siden. Over 1 600 menn og kvinner fra Heimevernet deltok. Øvelsen involverte innsatsstyrkene og deler av områdestrukturen i regionen, inkludert fartøyer. Øvelsen viste at Heimevernet i samarbeid med sivile myndigheter utgjør en betydelig ressurs når det gjelder å beskytte viktig infrastruktur i kystsonen. Evalueringene har vært svært gode, og de viser at Heimevernet både er riktig innrettet for å løse de nye oppgavene, og at styrkene løser oppgavene på en fremragende måte. Samtidig viste øvelsen at styrkene ble ledet effektivt av den nye distriktsledelsen i Rogaland relativt kort tid etter omleggingen av distriktsstrukturen på sørvestlandet. Øvelse Gjallarhorn viser at man har lyktes i arbeidet med å endre innretning for å tilpasse seg nye utfordringer i en ny virkelighet, og viser resultatene av øving med HVs avdelinger.

Regjeringen legger gjennom forslaget til budsjett for 2011 opp til å styrke både budsjettet til materiellinvesteringer og Heimevernets budsjett for drift. For å nå de mål som er satt for Heimevernet i perioden 2009–2012, er det særlig behov for å få den nye strukturen tilpasset og etablert.

Som jeg alt har sagt, legger vi opp til å øke treningen av forsterknings- og oppfølgingsstyrkene. Bemanningen i innsatsstyrkene må økes ytterligere, og vi må fortsette tilføringen av materiell til Heimevernet.

Forsvarssjefens beslutning om å ta ut strukturelementet HV-016-tropper fra Heimevernets innsatsstyrker står fast. Jeg vil minne om at enhver etat i staten har plikt til å anvende sine ressurser på en mest mulig rasjonell måte. Dette gjelder selvfølgelig også Forsvaret. Forsvarssjefen skal i henhold til sin instruks sørge for å «føre kontroll med at tildelte midler blir effektivt utnyttet».

Forsvarssjefen skal løpende vurdere sine kapasiteter, struktur og samlede operative evne for til enhver tid å oppnå størst mulig effekt av sine ressurser. Jeg anser derfor at det ikke bare er naturlig, men også påkrevd at han iverksetter tiltak for å sikre fornuftig ressursbruk. Selvfølgelig skal dette – som jeg allerede har sagt – skje innenfor de rammene som er gitt ham. Jeg har full tiltro til at forsvarssjefen gjør denne jobben innenfor sin instruks, departementets føringer og i henhold til sitt delegerte ansvar. Jeg er trygg på at de justeringer som nå gjøres i Heimevernet, gir en mer slagkraftig heimevernstyrke i forhold

til de ressursrammene som stilles til rådighet. Jeg vil understreke at forsvarssjefen, godt støttet av generalinspektøren for Heimevernet, legger ned et betydelig arbeid for at resultatene i Heimevernet skal bli så gode som mulig.

Fire av Heimevernets elleve distrikter har hatt en 016-avdeling i sine innsatsstyrker. De fem troppene som utgjorde HV-016, har vært på ca. 180 personell og har vært en del av innsatsstyrkene. I tillegg til de oppgaver alle innsatsstyrkene har, har HV-016 også hatt oppgaver knyttet til militær livvakt- og eskortekapasitet. Dette er oppgaver som ble etablert under den kalde krigen for å sikre nøkkelpersonell ved en mobilisering. Trusselbildet inneholdt en vurdering av at fremmede lands spesialstyrker ville utgjøre en fare for norske militære ledere forut for et militært angrep på Norge.

Forsvarssjefen anser at det ikke lenger er behov for livvakt- og eskorteoppdraget til Heimevernet. Han har derfor besluttet ikke å videreføre oppdraget. Med dette vil HV-016 som egne tropper ikke bli videreført. Det er i praksis kun snakk om å ta ut den spesifikke militære livvakt- og eskortekapasiteten i Heimevernet, intet annet. Det er derfor ikke snakk om oppsigelser eller en reduksjon i det vedtatte volumet på innsatsstyrkene. Det er mitt sterke ønske at det meget kompetente personellet fortsetter sitt virke i Heimevernets innsatsstyrker. Dette er også forsvarssjefen og generalinspektøren for Heimevernet opptatt av.

Heimevernet skal på anmodning fra politiet kunne støtte i mer defensivt anlagte anti-terroraksjoner, i hovedsak i form av vakt og sikring. Det har vært hevdet i debatten at det å ta HV-016 ut av strukturen vil gi en svekket anti-terrorberedskap. Dette er ikke riktig. Bistand til politiet i forbindelse med anti-terror er et stående oppdrag til Heimevernet generelt. Alle Heimevernets innsatsstyrker er pålagt dette. Det er således ikke et oppdrag som har vært spesielt for HV-016.

Forsvarssjefens mål med å ta HV-016 ut av strukturen er altså å sikre optimal og mest mulig effektiv drift i Heimevernet og Forsvaret samlet sett. Organisasjonsjusteringen er ikke drevet av ensidig behov for innsparinger, og generalinspektøren for Heimevernet er derfor klar på at hun ikke ville opprettholdt militær livvakt- og eskortekapasitet innenfor Heimevernet selv med økte budsjetter. I så fall ville hun prioritert å rette opp mangler bl.a. i områdestrukturen som jeg har redegjort for.

Forsterknings- og oppfølgingsstyrkene i Heimevernet er selve grunnfjellet i folkeforsvaret og dermed for innsatsstyrkene i Heimevernet. Dette kan sammenlignes med betydningen av masseidretten som grunnlaget for å sikre toppidrettsnivået. Disse nivåene er gjensidig avhengige av hverandre. Når vi derfor i første fase av gjennomføringen av kvalitetsreformen i Heimevernet fokuserte så sterkt på innsatsstyrkene, er tiden nå kommet til også å oppprioritere områdestrukturen og de delene av Heimevernet som er nærmest lokalsamfunnene rundt om i landet.

Jeg vil igjen understreke at veien videre ikke er enkel. Vi har betydelige utfordringer. Ingen er tjent med skjønning av situasjonen. Samtidig vil jeg understreke at vi er kjent med disse utfordringene, og at vi har gode planer for å møte dem. I tillegg har vi gode og realistiske mål

som skal nås, mål som det står et bredt politisk flertall bak. Dette utgjør et solid fundament for alle som skal arbeide videre med oppfyllelsen av Heimevernets kvalitetsreform.

De senere årene er Forsvaret lagt om til et moderne innsatsforsvar og Heimevernet til et moderne innsatsheimevern. Det er med dette lagt et fundament som åpner for at den videre utviklingen kan foregå gjennom mer gradvise justeringer. Det er nettopp dette regjeringen legger opp til med den langtidsplanen som skal gjelde fra 2013, og som vi er i gang med å forberede. Generalinspektøren for Heimevernet er tungt inne i dette, ikke minst ved medvirkning i arbeidet med forsvarssjefens militærfaglige utredning. Den samme generalinspektøren legger betydelig vekt på at Heimevernets videre utvikling må utredes og planlegges som integrert del av helheten av kommende langtidsplan for Forsvaret.

Gradvise justeringer og tilpasninger vil fortsatt være helt nødvendig for at også Forsvaret og Heimevernet skal forbli egnet til å møte nye utfordringer. Enhver levedyktig organisasjon må fokusere på fortsatt modernisering og nødvendige tilpasninger. Ikke minst gjelder dette organisasjoner som er viktige for hele samfunnet, slik nettopp Heimevernet er. Bare på denne måten kan Heimevernet fortsatt verne, vokte og virke for landet vårt.

Presidenten: Nå følger en debatt i tråd med debattopplegget.

Ine M. Eriksen Søreide (H) [10:37:13] (komiteens leder): Først vil jeg takke statsråden for redegjørelsen.

Bakgrunnen for denne redegjørelsen i Stortinget er at Stortinget har svært mange ubesvarte spørsmål om tilstanden og situasjonen i Heimevernet. Forsvarsministerens manglende informasjon til Stortinget rundt dette har gjort det nødvendig å kreve en redegjørelse. Tausheten og ansvarsfraskrivelsen de siste ukene har bidratt til at det har utviklet seg en omfattende mediekrangel mellom HV-personellet og den militære ledelsen.

Fra Høyres side har bekymringen for HV vært der lenge. Den har tiltatt de siste tre årene. Mens 80 pst. av områdestrukturen ble trent i 2006, ble 0 pst. av områdestrukturen trent i 2009. I år trenes 20 pst. Når budsjettåret 2011 utløper, vil 50 pst. av forsterknings- og oppfølgingsstyrkene ikke ha trent på fire år. De er dermed i praksis ikke brukbare til de oppgaver Stortinget har forutsatt.

Når sjefen for et av de største HV-distriktene uttaler at «HV er i dag ikke i stand til å løse verken sivile eller militære oppgaver på en trygg måte», bør det gi grunn til uro langt inn i regjeringspartiene. Når han sier at et av hovedproblemene med manglende øving og trening er at «vi kjenner ikke befalet, vi kjenner ikke mannskapet, og vi mister kontaktnett, lokalkunnskap og kontinuitet», griper det inn i selve kjernen av HV. Reaksjonstiden til forsterknings- og oppfølgingsstyrkene er ifølge sjef HV-02 på 10–30 dager, fordi de må trenes opp nesten fra grunnen av. Det ble i langtidsplanen forutsatt at vi skulle ha en innsatsstyrke på inntil 5 000 mann. Den er nå på om lag 3 200 mann. Vi trenger et HV også før 2013.

Gjennom tre påfølgende langtidsplaner for Forsvaret og

stortingsmeldingen om samfunnssikkerhet og sivilt-militært samarbeid har Stortinget lagt rammene om de oppgavene og den rollen HV skal ha i Norge. Stortinget har bestilt et HV som har en hurtig og utholdende evne til å beskytte viktig infrastruktur, støtte nasjonal krisehåndtering, forsterke militær tilstedeværelse i landet etter behov og støtte det sivile samfunn. Statsråden sier at vi har fått et innsats-HV som kan reagere raskt. Det er lite i dagens HV som tyder på at vi har fått et innsats-HV.

I Innst. S. nr. 234 for 2003–2004 skrev forsvarskomiteen:

«Det endrede risikobildet fører til at Heimevernets tradisjonelle oppgaver ikke lenger alene kan være dimensjonerende for HVs struktur. Et *modernisert* HV vil imidlertid være svært relevant for oppdrag knyttet til suverenitetshevdelse, krisehåndtering og bistand til ivaretagelse av samfunnssikkerhet.»

Ingen vedtak har endret på dette – tvert imot. I innstillingen til langtidsplanen for Forsvaret for inneværende periode skrev en enstemmig forsvarskomiteé:

«Komiteen vil vise til den betydelige omstillingen organisasjonen har vært igjennom de siste årene, og forutsetter at den vellykkede kvalitetsreformen videreføres.»

Og videre:

«Et HV som kjenner nærområdene og lokale sikringsobjekter vil spille en viktig rolle i forbindelse med krisehåndtering og samfunnssikkerhet. HV skal fortsatt være mobiliseringsbasert med kort reaksjonstid, godt trent og utrustet. Komiteen vil i den forbindelse understreke den avgjørende viktigheten av at HVs avdelinger holder et tilfredsstillende trenings- og øvingsnivå.»

Som statsråden selv sier: Dagens struktur og oppgaver er vedtatt med støtte fra et samlet storting.

Heimevernets kvalitetsreform startet i 2004 og har vært en veldig vellykket del av omstillingen i Forsvaret. Dagens heimevern framstår som en moderne, relevant og gripbar ressurs for landets forsvar. Men trening er påkrevd for å løse de oppdragene Stortinget har gitt, og derved fullføre reformen.

I HVs årsrapport for 2008 skrev generalinspektøren for HV følgende:

«HV vil ikke kunne tåle flere år med svært begrensede ressurser. Da vil kvalitetsreformen stoppe opp. Det som holder HV trent, oppdatert og motivert er årlige treninger og øvinger.»

Regjeringen fulgte altså opp denne advarselen med å kutte all øvelse for vanlige mannskaper i 2009. Hvordan kan dette bildet endres når HV i budsjettet for 2011 får en reell økning på 1,3 mill. kr? Det er 1 promille av HVs budsjett.

Generalinspektøren for Heimevernet sa på et møte med Landsrådet for Heimevernet 9. november i år at det ikke er samsvar mellom struktur og budsjettmidler, at denne situasjonen sannsynligvis ikke vil bedres de nærmeste årene, og at HV ikke har en uttalt og langsiktig strategi utover 2012.

Midt i denne kritiske situasjonen for HV besluttet det

å flytte HV-staben fra Oslo til Terningmoen – en flytting med ukjent prislapp. Høyres anliggende i denne saken er ikke den geografiske plasseringen av HV-staben. Men når det i budsjettdokumentet legges opp til en flytteprosess, der verken budsjettet eller påfølgende spørsmål gir svar på hva det vil koste, er det klart at Høyre reagerer. Det nærmeste vi kommer et svar fra departementet, etter gjentatte spørsmål, er et overslag på 63 mill. kr, som departementet selv mener er et tall som ikke stemmer. Vi får for øvrig beskjed, som svar på våre skriftlige spørsmål til departementet, om at vårt spørsmål om kostnaden er for komplisert å svare på. Det er helt uakseptabelt å ha en så arrogant holdning til grunnleggende spørsmål fra Stortinget, på helt essensielle spørsmål.

Jeg må si at statsrådets varme forsvar for øving og trening i sin redegjørelse i dag framstår som ganske hul, når man samtidig setter i gang en flytteprosess man ikke aner prislappen på, og på den annen side prøver å legge ned avdelinger i HV for å spare små, små summer.

Et særlig tema de siste ukene har vært nedleggelsen av HV-016, HVs skarpeste ende. HV-016, tidligere HV-SPES, ble opprettet i 1987 etter en enstemmig innstilling fra den daværende forsvarskomiteen.

I Innst. S. nr. 232 for 2001–2002 sier en enstemmig komité bl.a. om Heimevernets struktur og organisering:

«Dersom Heimevernet skal ha evne til mer fleksibelt å samarbeide med andre militære og sivile aktører i en antiterrorberedskap, må det innebære en kvalitetsheving med enda større vekt enn i dag på spesialstyrker innenfor det totale Heimevernet.»

Dette ble fulgt opp i innstillingen til stortingsmeldingen om samfunnssikkerhet og sivilt-militært samarbeid:

«Når det gjelder bistand til politiet i forbindelse med å bekjempe terroranslag, kan HV i gitte situasjoner være en viktig ressurs. Slik bistand antas primært å kunne være aktuelt i forbindelse med situasjoner der det iverksettes omfattende objektsikring, eller hvor beskyttelsesbehovet vil kunne strekke seg over en lengre tidsperiode.»

Komiteen understreket viktigheten av et nært og fleksibelt samarbeid mellom politiet og Forsvaret i møte med terrorisme.

HV-016 ble så sent som 4. januar i år tiltenkt klare oppgaver i et skriv fra Forsvarets operative hovedkvarter, og dette går altså langt utover eskorte- og livvaktjenester. Jeg siterer:

«livvakt- og eskortetjeneste ..., klarering av bygninger, herunder pågripelse ... støtte til politiet ... bekjempning av mindre styrker ... ressurs for overvåking, informasjonsinnhenting og rekognosering ... sekundært løse andre oppdrag gitt av Sjef HV-distrikt.»

For meg framstår det som om dette er langt mer enn eskorte- og livvaktjeneste, og det framstår ganske underlig at disse oppgavene skal ha blitt borte siden 4. januar i år.

Når det gjelder situasjonen i Heimevernet, så er den etter vår oppfatning alvorlig. Når man har en stram økonomisk situasjon, som gjør at mannskapene ikke får trent og ikke får øvd, noe som betyr at Stortinget ikke får det HV vi har bestilt og forutsatt at vi har, virker det under-

lig at man samtidig igangsetter store, kostbare flytteprosesser.

Forsvarsministeren har gjennom de siste ukene kun henvist til forsvarssjefen og hans fullmakter. Statsråden ser ut til å ha glemt at Stortinget konstitusjonelt kun forholder seg til statsråden og ikke kjenner forsvarssjefen. Forsvarssjefen har ikke noe konstitusjonelt ansvar overfor Stortinget for de beslutningene han eller hun fatter. Forsvarssjefen har vide fullmakter, også hva gjelder disponering av militære kapasiteter, men innenfor de rammene Stortinget har satt. Dersom de forutsetningene Stortinget har lagt, ikke oppfylles, er det statsråden som er politisk ansvarlig, og som må informere Stortinget om eventuelle endringer i forutsetningene. Og jeg minner om at det er altså Stortinget som tolker Stortingets vedtak.

Vi har forutsatt at HV skal utføre viktige oppgaver, men vi ser et HV som er stadig dårligere trent. Når også de beste HV-enhetene legges ned, må vi spørre om det er slik at vi har det HV vi har forutsatt.

Eva Kristin Hansen (A) [10:47:40]: Først har jeg lyst til å si at jeg synes det er bra at vi i dag får muligheten til å diskutere Heimevernet, og jeg har lyst til å takke statsråden for hennes redegjørelse.

Når det gjelder hovedlinjene for utviklingen av det moderne Heimevernet, vil jeg vise til at det har vært en tverrpolitisk enighet på Stortinget om HV de ti siste årene. Debatten i dag vil nok derfor i stor grad dreie seg om de utfordringene HV står overfor når det gjelder tildelte ressurser og manglende øving.

Jeg tror vi alle sammen er enige om at målet er et fullt operativt heimevern. Uenigheten går, slik jeg ser det, på når og i hvilket tempo HV skal være fullt operativt.

La meg først vise til at HV er et ektefødt barn av motstandsbevegelsen under annen verdenskrig, og ble vedtatt etablert i 1946. Siden opprettelsen og fram til i dag har HV vært gjennom store endringer. Det moderniserte HV, slik vi nå kjenner det, er en sentral og viktig del av det norske forsvar.

Som forsvarsministeren har redegjort for, har de overordnede spørsmål om HVs organisering og utvikling vært solid forankret og behandlet her på Stortinget. I 2004 vedtok Stortinget innretningen på HV, og kvalitetsreformen. Kvalitetsreformen er videreført i nåværende langtidsplan. Dette har Arbeiderpartiet vært en av pådriverne for.

Hva var så utfordringene HV hadde før kvalitetsreformen? Tidligere generalinspektør for Heimevernet, general Brovold, har gitt en god beskrivelse av dette, og behovet for reform, under sine taler i Oslo Militære Samfund både i 2005 og 2006. Brovold beskrev bl.a. i 2005 at det daværende Heimevernet slet med:

- at det var basert på den kalde krigen og trente på forhånds fastlagte statiske oppgaver
- at man kun trente 50 pst. av mannskapene og befalet årlig
- at man manglet kritisk viktig materiell

Målsettingen med framtidens HV som Stortinget la opp til gjennom kvalitetsreformen, var derfor et heimevern som skulle være:

- tilpasset et uforutsigbart og uoversiktlig trusselbilde
- som er fleksibelt – der det trengs, når det trengs, med rett mengde og kvalitet
- som viderefører en desentralisert distriktsinndeling med tilstedeværelse i alle landsdeler
- som har årlig trening av hele den operative styrken
- som har større økonomiske ressurser, og som er vesentlig bedre rustet, også til § 13-oppgaver, dvs. bistand til det sivile samfunn

Videre var kvalitetsreformen basert på en erkjennelse av at Forsvaret og HV ikke kunne forvente at de ville få økt ressurstildeling, og derfor måtte reformen finansieres ved omstilling og reduksjoner i HV-strukturen. Dette er blitt gjort gjennom å redusere antall HV-distrikter fra 18 til dagens 11, og å redusere antall soldater fra 83 000 til 45 000. De frigjorte midlene skulle brukes til å investere i kompetanse, moderne materiell og årlig kvalitetstrening for hele strukturen.

Hva er så status for Forsvaret og HV? Som forsvarsministeren har redegjort for, følger regjeringen opp kvalitetsreformen gjennom langtidsplanen for Forsvaret 2009–2012. Med denne langtidsplanen erkjente man at vi måtte slutte å vedta en større forsvarsstruktur enn det man faktisk er villig til å betale for. Noe av problemet har jo nettopp vært at Forsvaret har vært underfinansiert i tidligere perioder. Dette tok regjeringen konsekvensen av og la opp en plan som innebar at Forsvaret gjennom intereffektivisering og tilførsel av 800 millioner friske 2008-kroner i langtidsperioden skal ha et forsvar i balanse i 2012.

Hva betyr dette for Heimevernet? Vi har videreført HV i henhold til kvalitetsreformen med en total styrke på 45 000 soldater. Den samlede styrken består av inntil 5 000 i innsatsstyrken, ca. 25 000 i forsterkningsstyrken og ca. 15 000 i oppfølgingsstyrken. Samtidig erkjenner vi at øvingsnivået i HV er for lavt. Innsatsstyrken kan sies å ha hatt et tilfredsstillende øvingsnivå hele tiden.

Når det gjelder områdestrukturen, var det ingen øving i 2009, som flere har vært inne på. I år øves 20 pst., og budsjettet legger opp til at 38 pst. skal øves neste år. Målsettingen i langtidsplanen er at 50 pst. skal øves i 2012. Som det framgår av kvalitetsreformen, må vi derfor i perioden etter 2012 prøve å få til årlig kvalitetstrening for mer av områdestrukturen. Dette er en viktig utfordring å ta tak i dersom vi skal ha et fullt operativt heimevern med et tilfredsstillende øvings- og treningsmønster for både innsats-, forsterknings- og oppfølgingsstyrkene.

Jeg har registrert at det har blitt spørsmål om fornuften ved å flytte generalinspektøren for Heimevernet og HV-staben fra Oslo til Elverum. Det er også kommet en del tilbakemeldinger på at man frykter for hva kostnadene ved en slik flytting vil bety for et allerede stramt HV-budsjett. Dette mener jeg er bekymringer vi må ta på alvor. Jeg er også derfor glad for at forsvarsministeren tar opp dette i sin redegjørelse og sier at det ikke skal gå ut over driften.

Den saken som det har vært mye om i media den siste tiden, er nedleggingen av 016-avdelingene. Jeg skal være forsiktig med å gå inn og vurdere behovet for disse avdelingene. Jeg registrerer at forsvarssjefen mener at HV-016 har utspilt sin egen rolle. Men jeg vil også si at samtidig får

jeg tilbakemeldinger fra frustrerte og sinte 016-personell som reagerer sterkt på begrunnelsen for at de skal legges ned. Det er vanskelig for meg å ta stilling til alt som er blitt sagt i media i denne saken, men sett fra mitt ståsted burde de involverte egentlig nå sette seg ned i ro og mak og snakke om de ulike påstandene som svirrer rundt. For det vi ser i media, er ikke noe pent syn.

For Arbeiderpartiet er det viktig å understreke at det er Stortinget som legger de overordnede rammer for hva slags forsvar og kapasiteter vi skal ha, gjennom behandling av langtidsplanen og de årlige budsjetter. Innenfor disse rammene er det opp til regjering og forsvarssjef å organisere virksomheten. La meg likevel gi forsvarssjefen et lite hint: Det er mange stortingsrepresentanter som blir provosert over å bli fortalt hva Stortinget bør mene noe om. Jeg vil minne om: Vi er faktisk den folkevalgte forsamlingen i dette landet. Det er opp til oss hva vi vil mene noe om.

Når det er sagt, må vi som sitter på Stortinget, også stille oss selv spørsmål om i hvilken grad vi skal detaljstyre Forsvaret. En for sterk detaljstyring fra Stortingets side virker for meg å være verken operativt fornuftig, økonomisk forsvarlig eller militærfaglig tilrådelig.

Arbeiderpartiet vil fortsette å arbeide for å nå målene og rammene for Heimevernet, slik som det er lagt opp til i kvalitetsreformen og langtidsplanen. Det betyr ikke at vi ikke i fremtiden vil ha utfordringer, men Arbeiderpartiet har som mål å levere forsvarsevne og holde det vi har lovet. Det viktigste nå er at vi skal ha et forsvar i balanse i 2012, og det inkluderer Heimevernet.

Jan Arild Ellingsen (FrP) [10:55:17]: Jeg takker statsråden for orienteringen og tillater meg å starte med en kommentar. Jeg registrerer at forsvarssjefen ikke er til stede, selv om andre høytstående befal er her. Om det har sammenheng med saken som behandles i dag, skal jeg la være usagt. Men det hadde kanskje vært en fordel at han hadde vært her og fått med seg enkelte av synspunktene som allerede har kommet, og som har vært understreket fra Stortingets talerstol, for det har vært påpekt med rette.

Så hadde det vært fristende å si at den redegjørelsen som statsråden kom med, kanskje kunne vært brukt også om andre deler av Forsvaret som sliter på samme måten. For det er jo et faktum at det ikke bare er Heimevernet som sliter med mangel på ressurser for å gjøre jobben sin, det er ikke bare Heimevernet som sliter med muligheten til å gjennomføre trening og øvelser, det er ikke bare Heimevernet som sliter med å gjøre det som Stortinget faktisk har forventet. Vi har et avvik – mener jeg – stort sett innenfor alle våpengrener, og vi greier ikke å utnytte de ressursene vi har.

Jeg opplever at situasjonen for Forsvaret går fra vanskelig til verre. Jeg registrerer at statsråden og andre har beskrevet Forsvaret som stramt, men godt. Det blir interessant etter hvert å se hva definisjonen på begrepet «godt» er, for dette er jeg garantert sikker på at Stortinget kommer tilbake til.

Vi skryter av og til av at vi foretar store investeringer på forsvarssiden. Og vi gjør det. Men utfordringene med de samme investeringene er jo muligheten til å nyttiggjøre

re seg dem. Det nytter ikke at Heimevernet har det beste utstyret hvis de ikke skal øve med det. Skal det ligge i et skap, er det dårlig investering. Det er ikke noe spesielt smart etter mitt skjønn å kjøpe mange fregatter hvis de skal ligge ved kai i Bergen. Selvfølgelig er det flott, men det gir oss ikke så mye mer slagkraft enn veldig lokalt. Formålet må jo være at vi får brukt dem ute og får nyttiggjort oss dem.

Hva så med Heimevernet som sådant? Heimevernet er, som det har vært sagt fra Høyre herfra, et av de viktigste fundamentene for landforsvaret i Norge. I tillegg er det noe vi ikke rokker ved i Stortinget uten å havne i trøbbel, lensmannsetaten er en sånn ting man skal passe seg for, Heimevernet er en sånn ting man skal passe seg for, fordi de har en forankring som mange av oss andre kan være misunnelige på: De har den folkeligheten som alle er stolte av. Derfor skal man være veldig nøye når man gjør noe med det. Hvis man ser på det gamle mottoet til Heimevernet, «Overalt, alltid», sier det noe om legitimiteten. Det sier noe om forankringen i systemet, og hvor viktig det var. Grunnene var bl.a. at det ivaretok en lokalkunnskap som var en suksessfaktor, et lokalt engasjement som skulle være en suksessfaktor, og den lokale tilhørigheten er en suksessfaktor.

Når vi snakker om en marginal mulighet for øvelse, mister vi jo det som var elementene som skulle gi dette styrke. Det synes i hvert fall jeg er rart, og jeg synes det er leit. Og jeg mener vi er i ferd med å miste en del av vår nasjonale identitet ved å kaste bort mye av det som Heimevernet står for.

Så kan vi selvfølgelig diskutere grunnene til at det er slik, til at man ikke velger å ta mer tak i det. Jeg opplevde at statsråden nå redegjorde for at man er på vei oppover. Men det er jo gjerne slik at når Stortinget har lagt en bestilling på bordet, burde det vært levert i forhold til den bestillingen. Man kan selvfølgelig bortforklare fakta så mye man vil, men jeg opplever at det som skjer i dag, er en villet løsning, og det er en villet rød-grønn løsning.

Det har også vært sagt fra andre at Heimevernet skal levere, og de skal levere i forhold til oppgavene som skal løses. Det er det ingen tvil om. Jeg er glad for at man nå tydeliggjør Heimevernets rolle, som har klare militære tilsnitt i seg, det har en bistandsfunksjon mot politiet på forespørsel, og det har et klart mandat, oppgaver som det skal bidra med i sivile kriser. Her er Forsvaret og Heimevernet helt unike. Det er ikke mange som er bedre enn Heimevernet til å stille opp når vi trenger det, for de har et volum, og de har lokalkunnskapen. Men i forhold til den spisse delen er jeg bekymret, for når man går på leting etter folk, trenger man ikke våpen, man trenger ikke å være trent for skarpe situasjoner. Det har også en annen dimensjon, som vi ikke tar vare på i stor nok grad.

Så over til det øverste befalet, som ikke er her i dag, altså forsvarssjefens påstander om 016. Det har vært sagt at 016 er ute av kontroll, det har vært sagt at de ikke passer i dagens trusselbilde, det har vært sagt at de definerer sine egne oppgaver, de har feil våpen og utstyr, og det vil frigjøre ressurser. Hvis dette er tilfellet, hvis det er sånn at 016 har operert utenfor mandatet sitt, er det da iverk-

satt disiplinære reaksjoner mot disse personene? Jeg forutsetter at Forsvaret skal operere innenfor et gitt rammeverk. Hvis ikke har man gått langt utover det, og da har forsvarssjefen et ansvar igjen.

En annen ting som slår meg, er at hvis dagens forsvarssjef har rett, hva har da de tidligere forsvarssjefene oversett som må være så åpenbart nå? Er det sånn at vi plutselig fikk en ny forsvarssjef som så alt i et nytt lys og tenkte: «Yes, her er løsningen, vi har brukt ressursene feil, vi må gjøre noen ting!»? Eller er faktum det at man på grunn av ressurstilgangen tvinges til å gjøre andre ting enn det man egentlig ønsker seg?

Det kanskje mest bekymringsfulle i dette er rekrutteringsforholdene, mener jeg, i sammenhengen og at Stortinget ikke er blitt informert på en god og forsvarlig måte.

Jeg deler forsvarsministerens syn fullt ut når det gjelder forsvarssjefens mulighet til å disponere de ressursene han har, innenfor det regelverket han har. Det skulle også bare mangle. Jeg tror ikke at Stortinget er de beste til å gå på detaljnivået. Til det har vi fagpersonell. Men Stortinget er ganske tydelig som bestiller, og som bestiller har man noen krav og forventninger til leverandøren. I går kveld var det en stor debatt om det offentliges kontra det private leveringsvevne. Her har vi til de grader et monopol som Stortinget gjør en bestilling til, og da forventer man leveranser tilbake. Når det ikke skjer, mener jeg at det minste man må gjøre, er å sørge for at bestilleren blir orientert på en god og forsvarlig måte. Jeg mener at denne saken er behandlet på en respektløs måte overfor Stortinget.

Og hvor er forsvarsministeren i dette? Jeg skjønner fullt ut at det er forsvarssjefen som skal ha det operative ansvaret, men nå er det jo engang sånn at Stortinget – på nytt – har en rolle, og Stortingets rolle overfor regjeringen i dette går via forsvarsministeren. I så måte synes jeg forsvarsministeren har vært ekstremt fraværende.

Det som slår meg som merkelig, er følgende: Hvis forsvarsministeren er uenig med forsvarssjefen, hvorfor har hun ikke tydeliggjort det – tatt et politisk ansvar og vist at dette er feil, vi skal ikke ha det sånn og satt ting på plass igjen? Eller vi kan snu det og si at hvis forsvarsministeren er enig med forsvarssjefen, hvorfor har man ikke da vært tydeligere på å støtte ham på det han gjør? Jeg opplever at forsvarsministeren her på en måte har holdt seg flytende, hvis man kan bruke et sånt begrep, i forhold til hvor man skal gå hen, og ligget på været – jeg vil si det sånn. Det synes jeg er helt uakseptabelt.

Det er for meg en raritet at enkelte av de endringene som skal innføres fra neste år – det gjelder f.eks. mandatet til Garden og endringer i Heimevernet – er noe som Aftenposten orienterer Stortinget om. Det er mulig at regjeringen synes at det er en god måte å gjøre det på. Noen av oss er en smule kritiske til en sånn framgangsmåte.

Jeg vil si at noe av det aller viktigste i det som skjer, er at vi i verste fall kommer til å miste en del av kunnskapen og kompetansen som HV som sådant har. Vi kommer i verste fall til å miste en del av den spisskompetansen som 016 har. Jeg har i alle fall ikke opplevd at det har vært en stående ovasjon over det endringsforslaget som nå er frem-

met. Jeg opplever kanskje det motsatte. Det tydeliggjøres gjennom at enkelte nå vurderer å gå til søksmål mot Forsvaret. Jeg er ikke sikker på at de har en god sak, men det viser noe om frustrasjonen, det viser noe om irritasjonen over den mangel på respekt man føler man blir behandlet med.

Jeg kan ikke skjønne at Forsvaret, som er opptatt av omdømme og omdømmesikkerhet for sin egen del, havnet i dette uføret. Vi diskuterer med jevne mellomrom rapporter fra Riksrevisjonen. Vi har diskusjoner om anskaffelse av utstyr. Vi har diskusjoner om hvordan man løser oppdrag. Dessverre er tilnærmingen i mange av de sakene veldig negativ. Det synes jeg er trist, for vi er alle avhengige av et velfungerende forsvar som har de rette kapasitetene til stede når vi trenger dem. Da trenger vi et positivt fokus.

Så vil kanskje noen si at ja, denne debatten bidrar ikke til noe positivt. Den bidrar til det positive at vi fokuserer på forholdet mellom Stortinget som premissleverandør og Forsvaret som den operative leverandøren av det, og ikke minst mellomledet her, som er forsvarsministeren, som har ansvaret for å sørge for at dette skjer på en god og forsvarlig måte. I denne saken er det min klare oppfatning at her har ikke forsvarsministeren gjort jobben sin. Redegjørelsen var grei som en gjennomgang av ting og tang som skjer i Forsvaret, men jeg savnet en tydeliggjøring av forholdet til Stortinget i forsvarsministerens redegjørelse. Det er mulig at det var bevisst, det er sågar mulig at det var ubevisst, det skal jeg være forsiktig med å ha en mening om, men jeg savnet det fullt ut.

Det hadde vært fristende til slutt – jeg tror jeg tar sjansen: Når man ser på det gamle mottoet til Heimevernet, «Overalt, alltid», så var det et flott et. Nå har vi et som er mye mer teknisk: «Et tidsmessig Heimevern for nasjonal trygghet». Hvis denne regjeringen skal fortsette videre, er jeg redd for at framtidens motto vil være: «HV her og der, av og til».

Bård Vegar Solhjell (SV) [11:05:50]: I lys av den grenselause svartmålinga av situasjonen i Forsvaret frå siste talar, har eg berre lyst til å minne om eit par ting.

For det første: Noreg er framleis det NATO-landet – etter USA – som bruker mest pengar på forsvar i forhold til bruttonasjonalproduktet. Det er det grunn til å diskutere, for å seie det sann, men det er vi.

For det andre: Vi aukar forsvarsløyvingane og har gjort det i Noreg dei siste åra, medan så å seie alle andre europeiske land kuttar i sine forsvar.

For det tredje: Vi har no ein langtidsplan for Forsvaret som vert følgd opp, og der vi har kurs mot gjennomføring – ein heilt annan situasjon enn under den førre regjeringa.

Eg går ut frå at talarar frå andre parti med endå større engasjement enn meg vil kunne framføre dei same argumenta seinare i debatten.

Så vil eg takke statsråden for ei god utgreiing. Heimevernet har ei spesiell historie. Det vart oppretta etter den andre verdskrigen med eit sterkt ønske om å føre vidare det folkelege forsvarsengasjementet som Milorg og motstanden mot okkupasjonen var.

Det er òg etter mitt syn interessant å sjå at vi i dag, i 2010, står her med eit sterkt engasjement for Heimevernet og ein debatt som legg til grunn at Heimevernet er ein viktig del av eit moderne forsvar. For det var ikkje gitt i debatten etter den kalde krigen at det skulle vere oppfatninga av Heimevernet. Tvert imot var det mange røyster som då tok til orde for at Heimevernet var ein antikvit.

Det er ein imponerende moderniseringsprosess Heimevernet har vore i gjennom det siste tiåret. Vi har no ein betydeleg ressurs i det norske forsvar, ein ressurs som òg spelar godt saman med resten av samfunnet.

Eg vil òg seie at forsvarsministeren i si utgreiing har gitt klare og realistiske planar for korleis vi skal fortsetje ei betring av Heimevernet ytterlegare, og særleg peika på eit svært viktig punkt, nemlig trening av mannskapa og behova vi har der.

Eg har òg merka meg, som fleire talarar har vore inne på, at Heimevernet sitt omdømme no er svært godt og klart betre enn det var dersom vi går eit tiår tilbake.

Så vil eg leggje til når det gjeld nedlegging av HV-016: Det etter mi oppfatning klart i tråd med det mandatet forsvarssjefen har til å gjere nødvendige endringar innanfor strukturen – det må vere eit visst spelerom for det innanfor Forsvaret.

Så merka eg meg òg at statsråden presiserer at det er ei fagleg grunna omlegging som her er gjort, og at generalinspektøren for Heimevernet er klar på at ho ikkje ville halde fram med militær livvakt og eskortekapasitet innanfor HV sjølv med auka budsjett. Det trur eg òg er viktig å få som ein premiss i debatten, om det fagleg sett er riktig, om det er korrekt, å halde fram med ei eining med det.

Det er òg eit anna poeng som eg ser på som viktig her: Antiterror er ei oppgåve for politiet, men HV skal gi bistand til politiet i samband med antiterror. Men som statsråden òg peika på, er alle Heimevernet sine innsatsstyrkar pålagde den oppgåva. Det er altså ikkje ei oppgåve som forsvinn eller vert svekt på grunn av denne omlegginga, for det er ikkje spesielt for HV-016, men tillagt dei ulike innsatsstyrkane innanfor Heimevernet. Det er òg viktig å ha med seg vidare som ein premiss for debatten.

Då er altså spørsmålet om det er ei korrekt omlegging for å få eit modernisert heimevern, frigjere ressursar og sørge for at Heimevernet er tillagt dei oppgåvene dei bør ha i framtida.

Då vil eg berre til slutt ta utgreiinga til etterretning. Eg vil òg leggje til at eg synest statsråden gjer det klart at ho har eit klart overblikk over dei utfordringane Heimevernet står overfor framover, og gir til kjenne klare planar om å betre treningsaktiviteten i tida som kjem, og prioriterer Heimevernet i det vidare.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp) [11:10:35]: Først vil jeg takke statsråden for en grundig redegjørelse. Jeg vil takke også mine medrepresentanter for engasjerte innlegg for Heimevernet.

Det er ingen tvil om at Forsvaret står overfor store utfordringer. Noe av grunnen til det er jo også vi som sitter i denne salen, for vi har hatt store ambisjoner på vegne av Forsvaret. Blant annet har Forsvaret de siste snart ti år bi-

dratt tungt i Afghanistan, som har krevd veldig mye ressurser fra alle deler av Forsvaret, for å klare å stå best mulig rustet i den konfliktsituasjonen de står i hver eneste dag. Det har krevd mye av oss, det har krevd mye av Forsvaret, og det har krevd mye av Forsvarets ulike avdelinger, selv om ikke alle har vært direkte berørt.

Det som gleder meg ved denne debatten, er at det er et så stort engasjement for Heimevernet, at alle partier ser betydningen av å ha et sterkt heimevern, et sterkt heimevern i hele landet, et sterkt heimevern som er rustet for å ta tak i dagens utfordringer. For Heimevernet binder folk og forsvar sammen. Jeg tror det er helt avgjørende for støtten til Forsvaret at man har et forsvar som er til stede i de ulike deler av landet, et forsvar som er basert på verneplikt. Heimevernet er i dag Norges landforsvar og mobiliserer mange folk, opptil 45 000 mennesker.

Det som er mest positivt med dagens redegjørelse fra statsråden, er at hun vektlegger så sterkt at tiden nå er inne for å trene opp oppfølgings- og forsterkningsstyrken innenfor Heimevernet. For det trengs, skal vi få til den tilstrekkelige bredden og den tilstrekkelige motivasjonen blant heimevernsoldatene. Det er det HV folk kjenner, som er rundt omkring i Norge, som stiller opp ved sivile kriser, ved naturkatastrofer, ved flom og ras, og som får fram mye av det beste i folk, i kombinasjon med en innsats for det offentlige og en dugnadsinnsats for lokalsamfunnene.

Det er blitt løftet fram av flere her – med et kritisk blikk – at man ønsker å flytte heimevernstaben og generalinspektøren for Heimevernet, til Terningmoen. Jeg mener det er en oppfølging av Stortingets intensjon om å flytte generalinspektørene nærmere de operative miljøene i Forsvaret. Vi har gjort det når det gjelder hær, vi har gjort det på sjø, vi har gjort det på luft, og nå er tiden inne for Heimevernet. Det har vært Stortingets ønske at generalinspektørene skal sitte nærmere der Forsvarets tunge operative miljøer er, og Terningmoen er midt i et av Forsvarets mest tunge operative miljøer.

Det påligger oss alle som er opptatt av Heimevernets framtid og at Heimevernet skal ha tung kapasitet framover, å klare å frigjøre mer ressurser til trening av oppfølgings- og forsterkningsstyrkene. Det påligger forsvarssjefen, det påligger statsråden, og det påligger ikke minst oss når vi skal prioritere i forhold til hva vi skal bruke Forsvaret til.

Jeg tror tiden er inne for å ta Forsvaret hjem. Som forsvarsstatsråden sa før helgen: NATO skal hjem. Det norske forsvar må også fokusere hjemover. Vi har nå i ti år prioritert å ha et tungt styrkebidrag i Afghanistan, det har vært en hovedprioritet. Nå må vi ha mer fokus på det hjemlige forsvar, bygge opp kapasitetene for å ha tilstedeværelse i hele Norge. Da er Heimevernet i en nøkkelposisjon i et sånt arbeid.

Til slutt: Jeg mener det er rett det som nå skjer når det gjelder HV-016. Vi støtter fullt opp om forsvarssjefen, og vi støtter fullt opp om statsråden.

Dagfinn Høybråten (KrF) [11:14:29]: Heimevernet er en viktig del av det norske folkeforsvaret. Heimevernet utløser et stort folkelig engasjement. Heimevernet har en sterk forankring i Stortinget. Statsrådens redegjørelse

er egentlig en grundig dokumentasjon av hvor tungt involvert Stortinget har vært i debatten om Heimevernets utvikling. Det er nettopp det som er poenget når vi har brakt denne saken inn for et åpent storting. Vi har ønsket å markere at Heimevernets utvikling – ikke bare Heimevernets planer, men Heimevernets status, utvikling og framtid – hører hjemme på Stortingets dagsorden. Det har vært nødvendig fordi vi med stigende bekymring har sett at kvalitetsreformen i Heimevernet ikke fører til den ønskede kvalitet når det gjelder å ha en innsats-, forsterknings- og oppfølgingsstyrke med den nødvendige treningsfrekvens.

Stortinget har klart markert at man er bekymret for et HV i en kritisk situasjon. Derfor har vi med stigende undring registrert uttalelser i den offentlige debatten den senere tid som peker i retning av at Heimevernets organisasjon er forsvarssjefens sak. Det er ikke bare forsvarssjefens uttalelser som i den sammenheng har fått oss til å heve brynene.

Det er blitt klart at den beslutningen som er utgangspunktet for redegjørelsen om HV-016, mangler forankring i Forsvarets egen organisasjon, blant de ansattes organisasjoner, i departementets politiske ledelse og her i Stortinget. Det er bekymringsfullt fordi lov om Heimevernet fastslår:

«Heimevernets organisasjon og dets innpassing i Forsvaret fastsettes av Kongen med Stortingets samtykke.»

Det er uvanlig at Stortinget i lovs form vedtar at det skal ha noe å gjøre med organiseringen av et offentlig apparat som ligger under regjeringen, men det står i heimevernsløven. Det er en av grunnene til den grundige listen over stortingsbehandling som statsråden kunne vise til i sin redegjørelse. Derfor er det mer enn påfallende når det fra forsvarsledelsens og den politiske ledelsens side gis inntrykk av at dette er spørsmål Stortinget ikke burde bry seg med. Heller ikke den politiske ledelse i Forsvaret bør bry seg med det, sa statssekretæren på tv her forleden. Det er altså ikke bare forsvarssjefen som har uttalt dette, men det er også den politiske ledelsen som har uttalt det.

Da har jeg behov for å si noe om forholdet mellom storting og regjering og forholdet mellom politikk og administrasjon. Det er altså slik at det er Stortinget, innenfor Grunnloven og innenfor de lover Stortinget selv har gitt, som definerer hva som er relevant for Stortingets agenda. Det har Stortinget markert ved å sette denne saken på sin agenda i dag. Det er ikke opp til en statssekretær eller en forsvarssjef å bestemme hva som er politikk, det er det Stortinget som bestemmer innenfor de rammer Stortinget selv har vedtatt i Grunnloven og loven for øvrig. Derfor mener vi fra Kristelig Folkepartis side det er behov for en bred gjennomgang og behandling av Heimevernets situasjon, status og utvikling. Vel vitende om at vi har hatt en langtidsmelding, ønsker vi fra Kristelig Folkepartis side en stortingsmelding om Heimevernets situasjon som gir oss mulighet til å behandle dette på bred basis.

Jeg må si at i lys av den skarpe kritikken som er kommet i denne salen i dag av statsrådens håndtering av denne saken, hennes oppfyllelse av informasjonsplikten til Stortinget, er det ugreit at Stortingets forretningsorden ikke gir

oss anledning til å oversende denne saken til behandling i komité, men det er det ikke anledning til etter § 13. Derfor er det desto større grunn for Stortinget til å vedta et forslag som Kristelig Folkeparti vil fremme under budsjettdebatten i neste uke om å få en egen stortingsmelding om Heimvernet til behandling her i huset.

Presidenten: Det er riktig som representanten Høybråten viser til, at forretningsordenen § 13 ikke gir anledning til å oversende en sak til komité. Og det er riktig som representanten refererer til, at det blir anledning til å diskutere dette og tilstøtende temaer f.eks. i forbindelse med budsjettdebatten ikke veldig langt fram i tid.

Trine Skei Grande (V) [11:19:57]: Når Stortinget får redegjørelse fra en statsråd, er det ett av to: Det er enten noe statsråden har lyst til å skryte av, eller det er et parlament som er bekymret. I dette tilfellet er vi bekymret.

Trusselbildet endrer seg. Det er sånn at vi ikke kan ta utgangspunkt i den forrige trusselen vi mottok for å lage et forsvar mot den. Vi må faktisk se at nye trusler manifesterer seg rundt oss, og den forrige utfordringa man hadde, er helt forskjellig fra framtidens utfordringer.

Engasjementet rundt Heimevernet i denne sal i og i Venstre bunner i akkurat dette. Vi ser at hele landet vårt utsettes for trusler, og vi ser hvor viktig lokalkunnskap og kompetanse er for å klare å møte de utfordringene. Det største problemet med Heimevernet sett fra Venstres ståsted nå er at vi har altfor lite trening, altfor lite øvelser og at vi ikke har det Heimvernet som vi ønsker oss.

Venstre deler komitélederens situasjonsbeskrivelse, og vi er heller ikke betrygget når det er sånn at vi må dra statsråden til Stortinget, der man er litt unnnvikende i orienteringa, og man opplever at hovedinformasjonskilden for Stortinget er Aftenposten. Vi leser selvfølgelig gjerne Aftenposten, men vi mener at hovedinformasjonskilde for så viktige ting kanskje ikke bør være aviser.

Jeg er Oslo-borger. Det vil si at mange av de terrorfarene, mange av de ekstra utfordringene vi ser når det gjelder det nye trusselbildet, preger disse borgerne som har stemt meg inn på Stortinget. Det betyr at folk faktisk i sin hverdag tenker på de utfordringene, at det er veldig mange som når de står på en trang T-banevogn, av og til tenker: Hva er det som kan skje? Da er det viktig å vite at man har et samfunn som tar de utfordringene på alvor. Derfor har denne avgjørelsen skapt så stor furor, spesielt blant oss som bor i Oslo. Men Venstres hovedbekymring ved det som skjer, er ikke knyttet til bokser, flytting, streker og deler av Forsvaret, men kompetansen som i dag er i hodene på dem som er der.

HV-016 er en veldig spesiell gruppe. Det er en gruppe med veldig spesialtrenet kompetanse, kompetanse som vi må ta vare på. Det jeg ikke syns statsråden svarte på, er hvordan den kompetansen som ligger her, skal tas vare på i en ny konstruksjon. Er det sånn at den sosialdemokratiske regjeringa bare er opptatt av boksene, og ikke av hvem det er som er inne i boksene? Det er den kompetansen vi er redd for å miste. Dette er ikke noen hvem som helst, dette er den godt trente delen. Det er de som også er med

og bidrar i utenlandsoperasjonene våre. Dette er de som man har å rutte med når man skal delta internasjonalt. Hvordan skal man være sikker på at man tar vare på den kompetansen? Vi får alltid et heimevern som er god til å bære sandsekker eller til å stå og passe en bru. Men det å ha en styrke som HV-016 når det gjelder kompetanse, har vært helt spesielt. Jeg må si at jeg, etter statsrådets innlegg, ikke føler meg betrygget med hensyn til forståelse for hvordan den kompetansen skal tas vare på. Det er viktig for borgere i Oslo. Det er viktig for hvordan Heimevernet vårt skal være i framtida. Men dette har også overslag til at det er viktig for utenlandsoppdragene våre, for dette er folk vi skal ta vare på.

Så jeg ønsket kanskje at statsråden skulle bevege seg litt opp fra firkanter, bokser og omorganisering og heller tenke på hvordan man skal ta vare på en unik kompetanse i Forsvaret vårt som vi trenger i framtida for vår egen sikkerhet, men også for vår egen deltakelse i det internasjonale samfunnet.

Statsråd Grete Faremo [11:24:40]: Debatten i dag har gjort det mulig å sette et konstruktivt fokus på status i Heimevernet. Den viser at overordnede spørsmål om Heimevernets organisering og utvikling er solid forankret i Stortinget. Den viser også et engasjement på detaljnivå, og det regner jeg som en grunnleggende styrke for en statsråd.

Når jeg sier at forsvarssjefens beslutning om HV-016 ligger fast, er jeg likevel opptatt av med én gang å understreke at det er viktig å få med kompetansen videre i innsatsstyrkene, og at jeg forventer at forsvarssjefen og generalinspektøren for Heimevernet følger opp dette på en god måte.

Det er riktig, som det ble sagt, at Heimevernets bidrag inn i utenlandsoperasjoner også er betydelige, og det er viktig å understreke at den kompetansen henter vi fra større deler av Heimevernet, og ikke bare fra de 180 i HV-016. Innsatsstyrkene teller inntil 5 000, som jeg nevnte. I dag er de på drøye 3 600 – jeg tror 3 608, for å være korrekt – bare for at det også skal være slått fast, for jeg mener å huske at komitélederen nevnte ca. 3 200.

Den andre grunnen til at jeg synes denne debatten er viktig, er, som også tidligere taler var inne på, det privilegiet vi har å kunne diskutere hvordan bruke økte ressurser. Tiltak for å kutte i forsvarsbudsjettet er vi faktisk i den heldige situasjonen at vi ikke trenger å debattere i dag i denne sal. Og jeg må si, etter å ha vært i møte med flere av mine europeiske kolleger de siste 14 dagene, at jeg ikke kan få understreket sterkt nok hvilken god situasjon vi er i, med god kontroll over vår økonomi, god økonomisk styring. Det omfatter også forsvarsbudsjettet.

Jeg setter også pris på den tverrpolitiske enigheten som har framkommet i dag om Heimevernets sentrale betydning også i framtidens forsvar. Heimevernet skal utvikles videre innenfor de rammene som Stortinget legger, og som regjeringen følger opp.

Kvalitetsreformen har modernisert Heimevernet, nettopp for å møte de nye truslene som også representanten Skei Grande var innom. Nå er det mer øving, trening og

nytt utstyr som skal til for å sikre Heimevernet den rollen som er fastsatt politisk, og som er nødvendig for at Heimevernet fortsatt skal kunne etterleve sitt motto: verne, vokte og virke.

Mitt konstitusjonelle ansvar er klart, og jeg forholder meg selvsagt til de vedtak som er gjort i denne sal. For meg er det også gledelig å registrere bred enighet om betydningen av klare rammer for utøvelsen av operativt fagansvar. Det er rasjonelt for alle. Det gir en klar arbeidsdeling mellom Stortingets overordnede vedtak, regjeringens oppfølgende retningslinjer og forsvarssjefens gjennomføring innenfor nettopp de samlede politiske rammene, og det sikrer forutsigbarhet også for forsvarssjefen.

Jeg registrerer at noen har etterlyst min tilstedeværelse i media. For meg er det viktig å understreke at jeg kommer når som helst det stilles et spørsmål i denne salen, eller om det gjøres det skriftlig, eller om det er knyttet til behandlingen av saker, som f.eks. budsjettet, som er klart for behandling i løpet av kort tid.

Jeg må bare understreke at det er gjennomført betydelige omstillinger i forsvarssektoren de siste årene. Disse er svært viktige. Rundt 31 mrd. kr er frigjort nettopp gjennom interne omstillingstiltak i perioden 2002–2011. Det hadde neppe vært mulig uten nettopp tydelig ansvarsforhold, hensiktsmessig arbeidsdeling, rasjonelle driftsløsninger og målrettet bruk av tildelte ressurser.

Presidenten: Det blir åpnet for replikkordskifte.

Jan Arild Ellingsen (FrP) [11:30:20]: Jeg har et enkelt spørsmål til statsråden.

Mener statsråden at hun gjennom det faktum at Bergens Tidende var de første som kom på banen og orienterte om forsinkelsen av leveransen av JSF-ene, og det faktum at Aftenposten var de som blåste nyheten om endringer for Garden og 016, har overholdt sin informasjonsplikt overfor Stortinget?

Statsråd Grete Faremo [11:30:45]: Jeg har riktignok et års tids praksis fra mediebransjen, men jeg er ikke i stand til å styre hva som til enhver tid skrives i norske aviser.

Det jeg er svært opptatt av å bidra med, er god informasjon til Stortinget, basert på fakta som kommer, enten i prosjektet knyttet til F-35 – som representanten Ellingsen var innom – eller knyttet til andre viktige forsvarsprosjekter. Og representanten kan legge til grunn at jeg også vil være opptatt av å følge opp dette i framtiden.

Jeg kan likevel ikke love at avisene ikke skriver om disse prosjektene, enten med grunnlag i kilder vi ikke kjenner, eller om de også har informasjon vi ikke har tilgang til. Da setter vi selvsagt så fort som mulig i gang for å verifisere dette.

Morten Høglund (FrP) [11:32:07]: At statsråden ikke har full kontroll over hva media gjør til enhver tid, kan vi forstå.

Når det gjelder Forsvarets eget personell, og hva de uttaler seg om, har statsråden åpenbart en annen rolle. Er statsråden tilfreds med, kjenner hun seg igjen i, og kan hun

stå inne for de beskrivelser som Forsvarets øverste ledelse har gitt av HV-016?

Statsråd Grete Faremo [11:32:40]: Jeg synes ikke det er riktig av meg å gi karakteristikker, verken av enkeltpersoner eller av konkrete utsagn. Da inkluderer jeg både forsvarssjefen og dem som har uttrykt motstand mot hans beslutning.

Det som er viktig for meg, er at forsvarssjefen har gitt uttrykk for at han ønsker at soldatene i HV-016 skal fortsette i innsatsstyrken. Det stiller jeg meg bak, det synes jeg er helt sentralt i den videre oppfølging. Her sitter man med tung kompetanse som vi må vite å ta vare på.

Ine M. Eriksen Søreide (H) [11:33:38]: La meg først få si at den artikkelen om forsinkelsen av JSF som sto på trykk i Stavanger Aftenblad, var en artikkel skrevet av forsvarsministeren selv, og som kom på trykk i avisen lenge før Stortinget fikk informasjon. Dét må iallfall Forsvarsdepartementet ha kontroll på.

Det framstår for meg fortsatt som høyst uklart hvorfor HV-016 legges ned. Det begynte som et spørsmål om økonomiske innsparinger. Så ble det argumentert med at HV-016s oppgaver hadde bortfalt. Deretter ble det hevdet at avdelingen hadde overlevd ved en inkurie. Og til slutt, 8. november, antydte forsvarssjefen at dette var en avdeling utenfor kontroll, som hadde tiltatt seg oppgaver og skaffet eget utstyr. Dagen etter, 9. november, står statssekretær Roger Ingebrigtsen på talerstolen i Landsrådet for Heimevernet, skryter uhemmet av HV-016 og sier:

«Disse troppene har noen av de beste soldatene i HV. En liten styrke med høy kvalitet.»

Hva er den egentlige begrunnelsen for at HV-016 legges ned?

Statsråd Grete Faremo [11:34:42]: Jeg må innrømme at jeg nok har hatt flere innlegg i Stavanger Aftenblad, så jeg var i farten ikke helt trygg på at dette kunne gjelde mitt eget. Jeg skal til senere prøve å huske datoene for når disse står, også i f.eks. Stavanger Aftenblad.

Representanten Ine Marie Eriksen Søreide og jeg har ved tidligere anledninger diskutert ulike spørsmål knyttet til oppgaver som har falt bort for HV-016. Jeg har redegjort for hva som er beveggrunnen til den endrede organiseringen. Jeg legger til grunn at det jobbes systematisk med å holde på kompetansen. Jeg registrerer også hva generalinspektøren for Heimevernet sier om prioriteringene hun vil gjøre i en situasjon hvor det både tilføres ekstra midler og må foretas en omstilling.

Ine M. Eriksen Søreide (H) [11:35:56]: Jeg registrerer at statsråden heller ikke i et åpent storting har evnen til å forklare hva som blant alle disse grunnene er den egentlige grunnen til at HV-016 legges ned.

Den samme statssekretær Ingebrigtsen sa på det samme møtet i Landsrådet for Heimevernet:

«Antiterroroppgaver er politiet ansvarlig for, og ved anmodning vil relevante militære kapasiteter som FSK kunne anvendes.»

Når HV-016 er lagt ned, og FSK for kortere eller lengre perioder er deployert i utlandet, f.eks. i Afghanistan, hvem er det da som ivaretar bistanden til politiet ved behov? Og hvordan får dette konsekvenser for beredskapen i våre største byer?

Statsråd Grete Faremo [11:36:40]: Det er innsatsstyrkene. Og det er nettopp omstillingen av Heimevernet, kvalitetsreformen, som gjør Heimevernet bedre i stand til å møte et endret trusselbilde og endrede utfordringer.

Den egentlige grunnen til endringen i strukturen i innsatsgruppene ga jeg i redegjørelsen. Jeg kan bare beklage at tiden jeg har til rådighet i replikksvaret, ikke gjør det mulig for meg å gjenta dette i detalj, men grunnen er gitt. Ikke minst er det lagt vekt på det kontinuerlige omstillingsarbeidet som det ligger et tungt ansvar også på generalinspektøren for Heimevernet å gjøre. For det er riktig som jeg sier, at Heimevernet tilføres friske midler. Men det er også viktig å påpeke at det skal gjennomføres et omstillingsarbeid, og det må løpe kontinuerlig.

Dagfinn Høybråten (KrF) [11:37:55]: Jeg er litt forundret over statsrådens svar i dette replikkordskiftet, for her stilles det ganske grunnleggende spørsmål fra opposisjonen i Stortinget om statsrådets ambisjoner når det gjelder å informere Stortinget om pågående saker i Heimevernet. Statsråden svarer med å henvise til at hun ikke redigerer landets aviser. Det vet Stortinget. Men det Stortinget gjerne vil vite, er om statsråden er fornøyd med den grad av informasjon Stortinget har fått om Heimevernets utvikling og Heimevernets organisasjon spesielt, som har vært reist i denne saken, eller om statsråden har til hensikt å skjerpe sin oppfyllelse av informasjonsplikten framover.

Statsråd Grete Faremo [11:38:40]: Som jeg nevnte i innlegget, er jeg glad for den oppmerksomhet Heimevernet får fra Stortinget. Det ligger en grundig gjennomgang av det i tre langtidsplaner, i kvalitetsreformen i Heimevernet og selvsagt også i de årlige budsjettproposisjonene. Min intensjon er selvsagt å bidra kontinuerlig med informasjon om utviklingen i Heimevernet.

Jeg har også gitt uttrykk for de tingene i Heimevernet som bekymrer meg, og som vi derfor har prioritert i neste års budsjett, hvor det selvsagt er viktig at dette følges videre, også i en mer helhetlig sammenheng med Forsvaret for øvrig. Derfor er Heimevernet, som jeg sa, allerede en viktig del av det forberedende arbeidet vi har igangsatt når det gjelder ny langtidsplan. Så jeg ser fram til å diskutere også Heimevernet videre med Stortinget.

Trine Skei Grande (V) [11:39:54]: Jeg har lyst til å få et svar på det vi mener er vår hovedutfordring når det gjelder statsrådets redegjørelse. Det handler om hvordan vi skal ta vare på kompetansen.

Stortinget er generelt bekymret for treningsfrekvensen og øvingen i Heimevernet. Vi har en gruppe med masse kompetanse, med masse øvelse bak seg – en gruppe som virkelig kan bidra med kompetanse inn i systemet. Så spørsmålet mitt er: Hvordan skal statsråden ta vare på den

kompetansen, den kunnskapen, som bidrar til vår sikkerhet her, men som også er viktig for utenlandsstyrkene våre?

Statsråd Grete Faremo [11:40:41]: Jeg er, som Skei Grande, opptatt av å ta vare på denne kompetansen. Jeg forutsetter at forsvarssjefen og generalinspektøren for Heimevernet raskest mulig legger opp til en god prosess om hvordan de best kan nyttiggjøre kompetansen i innsatsstyrkene i fortsettelsen.

Innsatsstyrkene er det leddet i Heimevernet som er satt opp med høyest nivå på treningen. Hvordan vi kan sikre at dette også kommer øvrige deler av innsatsstyrken til gode, er viktig å få avklart raskest mulig. Innsatsstyrkene har viktige oppgaver, både i samarbeid med øvrige sivile myndigheter og sammen med øvrig forsvar. Så dette ligger meg tungt på hjertet.

Presidenten: Da er replikkordskiftet omme.

Tore Nordtun (A) [11:42:13]: Først vil jeg takke statsråden for orienteringen.

Overskriften på saken som vi nå har til behandling i Stortinget, er situasjonen i Heimevernet og betydningen for Forsvaret. Jeg tror likevel det er viktig å se litt framover for Heimevernet, hvilken oppgave det skal ha, som vi også politisk har sagt ifra om. Det skal bl.a. være tilpasset et uforutsigbart og uoversiktlig trusselbilde som kan oppstå, det skal være fleksibelt, det skal videreføre en desentralisert distriktsinndeling med tilstedeværelse i alle landsdeler og distrikter, det skal være elleve distriktsstaber, det skal være årlig trening av mesteparten av den operative styrken, det skal tilføres økonomiske ressurser slik at det er holdbarhet i de intensjonene vi legger til grunn, og ikke minst, som ministeren var inne på, det skal bistå det sivile samfunnet i kritiske situasjoner.

Vi har vedtatt en kvalitetsreform og sagt noe om den i Stortinget. Den har tre hovedpunkter, nemlig at personellet skal ha riktig kompetanse, en skal ha moderne materiell, og ikke minst skal en ha årlig kvalitetstrening.

Etableringen av et innsatsforsvar dreier seg i hovedsak om at Forsvaret ikke lenger skal drive tradisjonelt forsvar mot en invasjonstrussel, men skal kunne reagere på ulike sikkerhetsutfordringer der de måtte oppstå.

Dagens heimevern har som oppgave å beskytte viktig infrastruktur, støtte nasjonal krisehåndtering, forsterke militær tilstedeværelse og ikke minst støtte det sivile samfunnet. Samtidig har Heimevernet det territorielle ansvaret.

Jeg vil også framheve at den overveiende del av heimevernsmannskapene er både godt motiverte og engasjerte mennesker. De viser en forsvarsvilje, stolthet og entusiasme som det står stor respekt av.

Heimevernet har grepet tak i alle omstillingene som Forsvaret har gjennomført de senere årene, og lojalt fulgt opp det som er blitt besluttet av de politiske myndigheter. Sentralt i omstillingen har vært etableringen av våre innsatsstyrker. Vi har i dag inntil 5 000 soldater som har kapasitet for land-, luft- og sjøheimevern.

Forsvarets oppgaver har endret seg. Kvaliteten i or-

ganisasjonene er nå mer evne til innsats enn volum og tilstedeværelse.

Heimevernet har redusert volumet og byttet ut full mobilisering med reaksjonsevne, moderne materiell og utholdenhet. Allikevel har vi klart å beholde lokal forankring og nærhet til samfunnet.

Heimevernet har fortsatt en del mangler i sin organisasjon. Det gjelder særlig mangelen på trening og øving av områdestruktur. Vi er imidlertid i ferd med å snu denne utviklingen, og innen 2012, når Forsvaret ifølge langtidsprogrammet skal være i balanse, skal vi minst ha en årlig øving av 50 pst. av områdestrukturen. Spørsmålet er om vi ikke etter 2012 må søke å få et enda høyere trenings- og øvelsesnivå på Heimevernet.

I dag ivaretar Heimevernet kontakten med det sivile samfunn og det territorielle ansvar gjennom et meget tett nettverk mellom Heimevernets sjef og fylkesmenn, politimestere, ordførere og andre myndighetspersoner. Dette samarbeidet er tuftet på tillit og kjennskap til hverandre.

Vi har beveget oss fra et heimevern som var tilpasset den kalde krigen, med et invasjonsscenario, til et nytt heimevern som er tilpasset det nye trusselbildet.

Heimevernet hadde store og personelltunge avdelinger som løste statiske oppdrag på faste objekter. I dag har vi avdelinger med en størrelse som til enhver tid er tilpasset det operative behov og de oppdrag som skal løses.

Heimevernet er for første gang mobilt, noe som gjør oss i stand til å være på rett sted til riktig tid med rette kapasiteter. Dette innebærer at Heimevernet også blir gode til å yte bistand til det sivile samfunn.

Jeg registrerer at det den siste tiden har vært mye i media om Heimevernet. Jeg vil fra Arbeiderpartiets side understreke at vi er opptatt av Heimevernet, og at vi vil prioritere det framover.

Jeg ser også at Heimevernet har en del utfordringer, men vi vil ta ansvar for å få utviklet et fullt operativt heimevern med tilfredsstillende øvings- og treningsmønstre for både innsats-, forsterkings- og oppfølgingsstyrkene.

Jeg slutter meg for øvrig fullt ut til forsvarsministerens redegjørelse om denne saken her i Stortinget.

Morten Høglund (FrP) [11:47:42]: Også jeg vil takke statsråden for redegjørelsen. Jeg har full forståelse for at det ikke er enkelt for en hvilken som helst forsvarsminister i Norge å få de ambisjonene som vi har, som det norske folk har, og som Forsvaret selv har, til Forsvaret, til å gå sammen med det forsvarsbudsjettet dette stortinget fortsetter å levere hvert eneste år – i hvert fall så lenge jeg har vært med.

Jeg kjenner det norske forsvaret, som består av mange kvinner og menn som er engasjert, som er glad i jobben sin, som brenner for det de holder på med, og som har kompetanse, og der de som har langvarige kontrakter, står på år etter år. Og det er ikke mye klaging. Men selvfølgelig har denne tålmodigheten en grense. Det handler om, som vi har vært inne på, at man ikke får øvd. Det er én ting. Det er alvorlig nok, og det må adresseres. Men når man som soldat forsøker å være lojal, og så opplever man – rett eller urett – at ledelsen ikke er lojal tilbake, blir det en ut-

fordring. Da blir det en utfordring for Stortinget, det blir en utfordring for forsvarsministeren, og det blir en utfordring for resten av forsvarsledelsen. Da kommer vi inn i den onde sirkelen som vi dessverre nå til dels er i ferd med å havne i, hvor deler av Forsvaret går i krig i rettssalen, med hverandre. Da er jeg bekymret, når vi har et forsvar som ikke er i harmoni med seg selv. Vi kan klare mye, men det å begynne den kampen der, det er tøft. Forsvarsministeren må ta sin del av ansvaret for at man har havnet i denne situasjonen, for at man ikke har stoppet uheldige presseuttalelser om den utviklingen som har skjedd, og en uheldig prosess knyttet til HV-016. Så har vi en diskusjon som er viktig, knyttet til HV-016s rolle og hvorvidt det er riktig i forhold til vår bestilling å legge ned HV-016. Jeg mener det er enda mer presserende å diskutere måten dette har skjedd på, for det er et signal til øvrige deler av det norske forsvar. For det er ikke slik at omstillinger i Forsvaret er noe som skjer unntaksvis; det er en del av den pågående prosess. Da må vi bli mye bedre på å håndtere dette.

Så til noen av de konkrete forhold. Flyttingen til Terningmoen har vært oppe. Investeringskostnadene som skal tas utenfor HV, forutsetter at økte driftskostnader ikke skal gå ut over HV. Mitt spørsmål til statsråden er: Vil andre deler av Forsvaret få redusert sine budsjetter som følge av dette? Dette henger jo sammen, og vi isolerer jo nå denne debatten litt til HV, men det er viktig å løfte dette opp og se på Forsvarets situasjon totalt sett. Og som min komitékollega representanten Ellingsen har vært inne på, er jo heller ikke budsjettssituasjonen i de øvrige deler av Forsvaret særlig bra.

Som en fortsettelse av budsjettssituasjonen: Representanten Solhjell fremstilte det på en helt annen måte enn noen av oss andre som har forsøkt å trekke opp et bilde. Han sier at vi er i en situasjon hvor vi øker forsvarsbudsjettet, og hvor vi ligger langt fremme i NATO i forhold til bruk av forsvarsbudsjett. Det er for så vidt riktig hvis vi måler på den måten Solhjell velger å måle, men den reelle situasjonen er at driftsbudsjettet er i ferd med å bli redusert – nok en gang. Den reelle situasjonen er at Norges areal, som vi skal overvåke og påse at vi har suverenitet over, øker år for år, og samtidig minsker forsvarsevnen. Forsvarsevnen reduseres. Den operative kapasiteten totalt sett i Forsvaret, inkludert alle forsvarsgrener, blir mindre. Og det er en bekymring for Stortinget. Det er det, bl.a., vi forsøker å adressere i dag, og vi skal også snakke om det på fredag om én uke. Om vi kommer styrket ut av disse debattene i forhold til kapasitet, er jeg dessverre tvilende til.

Martin Kolberg (A) [11:52:56]: Jeg mener at forsvarsministeren har gitt Stortinget en god redegjørelse om situasjonen i Heimevernet, og den dokumenterer på en veldig god måte, mener jeg, et samlet stortings oppfatning av hvor viktig Heimevernet er, og hvor viktig Heimevernet er som en del av strukturen i Forsvaret vårt.

Jeg vil også si, slik at det skal være sagt også fra min side, at når det gjelder Heimevernets personell, kan det bare sies gode ord om dem. Representanten Høglund sa nå

nettopp rett før meg at det var veldig viktig og nødvendig at Forsvarets politiske og militære ledelse hele tiden bestrøbet seg på å unngå slike situasjoner som vi har hatt de senere dagene, spesielt knyttet til avdelingen HV-016. Jeg tror det er full enighet om at det er en uheldig situasjon som vi alle sammen må bestrebe oss på å unngå. Det er selvfølgelig viktig at den militære og politiske ledelse ser på dette i tiden som kommer, og sørger for, etter beste evne, for å si det sånn, å hindre at slike situasjoner gjenoppstår.

Vi vet jo alle sammen nå at den strukturen vi har for Heimevernet, er lagt i de rammene som ligger i langtidsplanen, og som altså kalles for kvalitetsreformen. Den har lagt nye føringer for hvordan Heimevernet skal fungere, og det krever en helt ny type beredskap. Det som kalles for innsatsstyrkene, skal trå til der hvor det er nødvendig, og vakt og sikring er den bistand HV i hovedsak skal gi til politiet i forbindelse med antiterroroperasjoner.

Jeg vil si, i forlengelsen av det resonnementet, at det er vanskelig, i alle fall for meg, å forstå påstandene som er kommet den senere tiden om at antiterrorkapasiteten i Norge er svekket ved nedleggelsen av HV-016-troppene. Jeg forstår ikke det resonnementet, og jeg tror at det er et sideargument.

Så er det blitt snakket mye om øvingsnivået, og forsvarsministeren redegjorde for det på en veldig god og oversiktlig måte, vil jeg si. Jeg forsto henne slik – og hele Stortinget uttrykker det – at man har bekymring for at øvingsnivået for Heimevernet har vært for lavt. Nå presenteres det en veldig klar opptrappingsplan for øvingsnivået for Heimevernet som skal tilfredsstillende det som er Stortingets målsetting, og at man selvfølgelig tar sikte på å imøtekomme det som allerede er vedtatt, nemlig at man skal øve opptil 50 pst. innen 2012.

Så vil jeg si, spesielt med adresse til opposisjonen, som sier at dette er bekymringsfullt: Ja, vi er altså enige om at det er bekymringsfullt. Men så vil jeg bruke uttrykket at det er «litt urimelig» når dette blir kritisert så sterkt som en del av opposisjonen har gjort i sine innlegg. Det er altså redegjort for fra statsrådets side, og det er tydelig for alle, at når denne opptrappingsplanen for øvingsvirksomheten i Heimevernet er slik som den er, så er det fordi man har vært nødt til å håndtere dette i relasjon til andre oppgaver som man har vært nødt til å gjøre i forbindelse med gjennomføringen av den store omstillingen i hele Forsvaret. Det synes jeg faktisk også at opposisjonen skulle legge til grunn, når de kommer med sin altfor sterke kritikk på noen punkter når det gjelder Heimevernets situasjon. Det er forståelig at regjeringen har håndtert det på denne måten.

Til slutt vil jeg kommentere dette helt spesielle knyttet til HV-016. Jeg er enig i de synspunkter som Høybråten kom med i sitt innlegg når det gjelder Stortingets rolle, men jeg vil samtidig si at det selvfølgelig er helt nødvendig at Stortinget har innflytelse på hva som skjer. Stortinget bestemmer selv hva som er viktig for Stortinget. Det er jeg enig i, men samtidig er det slik at Stortinget må sette rammer. Stortinget har gjort sine vedtak, og jeg mener at statsråden og forsvarssjefen ikke har gått utover sine full-

makter når de har gjort de disposisjoner som de har gjort i forbindelse med HV-016. Jeg har tillit til at det er en militærfaglig vurdering som er gjort, og jeg tar redegjørelsen til etterretning.

Marit Nybakk hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Peter Skovholt Gitmark (H) [11:58:14]: Det er grunnleggende positivt at redegjørelsen holdes. Det er grunnleggende positivt at Stortinget debatterer Heimevernet i videre forstand. Redegjørelsen viser derimot klare svakheter ved regjeringens forsvarspolitik. Den viser også entydig at de spørsmål som opposisjonen har stilt, fremdeles i stor grad er ubesvart. Redegjørelsen viser også, med etterfølgende debatt, at det er åpenbare mangler i den informasjonen som tilflyter Stortinget fra departementet.

Når et av opposisjonspartiene stiller så tydelige spørsmål som bl.a. er knyttet til kostnader ved flytting av Heimevernets ledelse, og ikke får svar, så betyr det at Forsvarsdepartementet selv ikke vet, noe som er alvorlig i seg selv, og at man ikke klarer å framskaffe detaljkunnskap om det og viderebringe det til opposisjonen.

Dette er kun ett av elementene i dette, og det er ikke tilfredsstillende for verken Høyre eller de andre opposisjonspartiene at man tar beslutninger i Stortinget som man ikke vet konsekvensen av.

Men så til hva statsråden også sa i sin redegjørelse: Heimevernet er synlig til stede i samfunnet. Heimevernet skal beskytte infrastruktur, støtte sivilsamfunnet, og bistå i kriser. Heimevernet skal være i alle deler av landet, og kan settes inn i alle deler av landet.

Dette deler hele Stortinget. Men problemet er at dagens forsvarsminister og regjeringspartienes politikk gjør noe helt annet. Da HV-07 ble nedlagt, var det Stortingets intensjon at det ikke skulle bety en endring når det gjelder forsvaret av Sørlandet. Det var også entydige løfter som ble gitt i Stortinget. De løftene brytes nå. Når Heimevernets innsatsstyrke Varg flyttes til Rogaland, er det en de facto nedleggelse. Man fjerner to av troppene, man fjerner ledelsen lokalt, og går fra seks til tre. Man sier også – og der er forsvarsministerens redegjørelse direkte feil – at inntil 50 pst. av treningene skal foregå i Rogaland. Men soldatene kommer ikke til å få godtgjørelse for transporten hvis ikke den skjer med offentlig transport. Det betyr at soldatene selv har sagt at de ikke ønsker å være med videre. Dette vet forsvarsministeren, og det fører til en de facto nedleggelse av innsatsstyrken og et dårligere forsvar for landsdelen Sørlandet, som synes å være glemt hver eneste gang dette tas opp til debatt, og det kan ikke Sørlandets befolkning leve med.

Svein Roald Hansen (A) [12:01:28]: Det tegnes et bilde av at vi har et HV i stort forfall og i dyp krise. Realiteten er at vi har et heimevern som er i endring, i likhet med resten av Forsvaret, i kvalitetsmessig oppbygging og

forbedring. Men vi er ikke i mål ennå, det er vi ikke, men vi er på rett vei, og vi er på god vei, slik forsvarsministeren redegjorde for på en grundig måte.

Representanten Høybråten ønsket tilslutning til det forslaget som sikkert dukker opp om én uke når vi skal diskutere budsjettet, et forslag om en egen stortingsmelding om Heimevernet. Jeg deler ikke det synet. Det ville være unaturlig å ta ut ett element i en langtidsplan som omhandler omstillingen av hele Forsvaret, før vi er i slutten av den perioden, og det kommer et nytt fireårsperspektiv – ikke en slik langtidsplan som vi har hatt tidligere, med alt oppe i luften, men et fireårsperspektiv hvor vi også får mulighet til å diskutere de ulike elementene i sammenheng. Derfor mener vi at en egen stortingsmelding nå ville være unaturlig.

Så er jeg selvsagt enig med Høybråten, som sier at det er Stortinget selv som avgjør hva Stortinget vil ta opp. Ja! Men det Stortinget må spørre seg om, er hvor hensiktsmessig det er at Stortinget går for langt inn i detaljene i omstillingsprosesser, enten det gjelder Forsvaret, politiet eller annet. Vår oppgave er å sette mål og gi rammer.

Omstilling krever endring. Det undrer meg at partier som vil ha mest mulig omstilling, f.eks. Fremskrittspartiet, advarer mot å røre ved Forsvaret og lensmannskontorene, fordi de er så folkelig forankret. Forandring gir motstand og protester. Jeg er veldig betenkt over at vi lar Stortinget bli en omkamparena for misnøye. Det svekker gjennomføringsevnen, og det svekker lederens evne til å gjennomføre og nå de målene Stortinget setter, gjennom omstilling. Det kommer til å bli behov for mer omstilling, i helsesektoren, i Forsvaret, i Heimevernet og i andre deler av samfunnet hvis vi skal møte oppgavene.

Når det gjelder HV-016, forstår jeg det slik at de spesielle oppgavene denne styrken ble opprettet for i sin tid, på 1980-tallet, er borte – eskorte- og livvaktjeneste. Det skal inn som en del av en mye bredere innsatsstyrke. Da blir mitt spørsmål: Er det riktig å bruke store ressurser på trening og administrasjon av 4 pst. av innsatsstyrken, framfor å bruke de ressursene på hele innsatsstyrken, slik jeg oppfatter at forsvarssjefen skal gjøre? Jeg mener det er riktig, det er fornuftig, og det ligger åpenbart innenfor det som bør være forsvarssjefens ansvarsområde. Jeg tror det er klokt at vi politisk ikke blander oss inn i det.

Anders Anundsen (FrP) [12:04:45]: Til siste taler, som er bekymret for at Stortinget kan bli en arena for omkamper, tror jeg nok jeg vil si at det er unngåelig i situasjoner hvor Stortinget mener man skulle ha hatt mer informasjon enn det som er gitt i forkant. Men man unngår altså omkamper hvis man tar seg bryet med å holde Stortinget tilstrekkelig informert i forkant av at beslutninger blir tatt.

Omstilling i Forsvaret er vanskelig. Alle omstillinger er det. Det skaper ofte støy, og det er til tider motstand mot endringer. Jeg merket meg at forsvarsministeren i sitt innlegg sa at både hun og forsvarssjefen var opptatt av å bevare de kompetente medarbeiderne i HV-016. Det er jeg glad for. Men etter å ha fulgt denne saken i media kan jeg ikke si at det er spesielt godt tilrettelagt for at den kompetansen

blir bevart. Det frustrasjonsnivået som nå er i HV-016, som ene og alene er forsvarssjefens og forsvarsministerens ansvar, legger ikke forholdene til rette for at disse folkene synes det er all right å fortsette i Forsvaret. Det er meget leit. Dessuten har jeg registrert at forsvarssjefen synes det har vært ubehagelig i denne saken med all denne politiske innblandingen. Han sa bl.a. til NRK Kveldsnytt den 8. november 2010: Det er mobilisert mye på politisk hold nettopp for å bevare HV-016-avdelingene. Jeg snakker nå til det norske folk og til alle de heimevernsoldater vi har der ute. Forsvarssjefens plikt er at våre skattepenger blir brukt på en forsvarlig og fornuftig måte.

Jeg trodde forsvarssjefens plikt var å følge opp de vedtak og forutsetninger denne sal la til grunn. Det er mulig at vi ikke er helt enige om det.

Hvis man følger mediebildet, fra denne saken startet til den nå kanskje er i ferd med å få sin slutt etter hvert, fremstår Forsvarsdepartementet som et departement med en svak politisk ledelse – desto sterkere administrativ ledelse. Det er veldig uheldig for departementet, for Stortinget og for Norge, og jeg håper at det er feil. Men jeg tillater meg likevel å utfordre statsråden helt konkret, og jeg håper hun vil besvare det spørsmålet i dag fra denne talerstol: Kan statsråden forsikre Stortinget om at den nedleggelsen som nå er vedtatt av HV-016, ikke på noen måte påvirker negativt Heimevernets evne til å bidra til sikkerhet og beredskap i kampen mot terror? Jeg ber den konstitusjonelt ansvarlige om å svare helt presist på det spørsmålet.

Jan Böhler (A) [12:07:37]: Jeg slutter meg til det som representanten Eva Kristin Hansen var inne på og kommenterte tidligere i dag, om det å snakke sammen og om Stortingets rolle i denne prosessen.

Det har vel vært unison her i dag og ellers at man snakker om HV-016 som tropper med høyt kompetansenivå, med hyppige øvinger, de er veldig motiverte, og det har vært investert i å bygge opp den ressursen de er, gjennom mange år. Jeg vil ikke engasjere meg på troppsnivå med hensyn til organisering i Forsvaret. Men når man skal omorganisere, tror jeg det er veldig viktig å ha en plan for hvordan man skal få med seg folk, og at man stoler på at også HV-016 og andre vil være konstruktive, lojale mennesker som ønsker å finne de beste løsningene, og som er villige til å være med på omstillinger. Man må gå ut fra at det er avgjørende å få til store omstillinger på mange områder, men man må begynne med å ha en plan for hvordan man skal få med seg dem det berører.

Det er jo det som er et hovedspørsmål her i dag, og i den situasjonen som er oppstått, at den planen kanskje ikke har vært god nok i denne prosessen – for kanskje å si det litt forsiktig. De ordene som har vært brukt i media om at man har tatt på seg oppgaver man ikke skulle hatt, og om at man nærmest har eksistert ved en inkurie, er ingen god måte å få med seg mennesker på hvis man skal ha en plan for hvordan man skal bruke den ressursen man har satset på gjennom mange år, på en annen måte.

Jeg vil oppfordre til at det nå tas et veldig grunnleggende, selvkritisk, imøtekommende initiativ for å samle partene til å starte fra bunnen av igjen for å få den pro-

sessen inn i et bedre spor. Jeg synes også statsråden svarte positivt på det i replikkordskiftet tidligere.

Jeg tror det er viktig å huske på at innsatsstyrken f.eks. i Oslo og Akershus dreier seg reelt om vel 400 operative mannskaper som vil kunne stille opp. Når man snakker om kvalitet i Heimevernet, så vil jo dette tilskuddet – denne delen som er HV-016 – kunne være en veldig viktig del av den kvaliteten, hvis man får omorganisert dette på en god måte og får det inn i et bedre spor.

Dette er en litt konstruert diskusjon om hvilken funksjon disse som eventuelt skal bistå politiet når det bes om det, skal ha i forhold til terrorsituasjoner. Det handler jo om å være raskt til stede. Når det gjelder å komme raskt til stede, vil vi i hovedstaden – og sikkert i andre befolkningstette områder – være opptatt av at man har mulighet til å bruke de ressursene som vi snakker om her, altså få en enda bedre innsatsstyrke ved også å få HV-016 trukket inn i den strukturen.

Ine M. Eriksen Søreide (H) [12:11:14]: Debatten her i dag har ikke gjort meg mye klokere med tanke på hva som er bakgrunnen for at HV-016 nå nedlegges. Det spriker fortsatt i alle retninger, avhengig av hvilken representant som står på talerstolen. Og statsråden var ikke i stand til å gi et svar på hva hun mente var begrunnelsen for dette.

Jeg har to konkrete spørsmål til statsråden, som jeg forventer å få klare svar på.

For det første: Da Stortinget opprettet HV-SPES, altså forgjengeren til HV-016, i 1987, var det et klart vedtak fra en enstemmig forsvarskomiteé. Hvilke klare vedtak har Stortinget gitt for å gå motsatt vei, nemlig å nedlegge HV-016? Det er det første spørsmålet.

For det andre har jeg fortsatt ikke, ut fra det innlegget som statsråden holdt i stad, fått noe svar på mine spørsmål knyttet til flyttekostnader for HV-staben. Tvert imot sier statsråden at vi skal utnytte eksisterende militærbygg, men at det vil påløpe noen bygningskostnader, og det skal ikke føre til økt driftspress. På et møte med Landsrådet for Heimevernet 9. november sier generalinspektøren for Heimevernet følgende:

«Det er ikke tilgjengelige fasiliteter (kontorer og pendlerboliger) på Terningmoen

Kostnader er ikke beregnet

Flyttekostnadene er ikke dekket inn i budsjettet.»

Når man nå snakker om de 1,3 mill. kr som HV får ekstra for å skulle øve 18 pst. mer enn de gjør i år, spises jo de veldig lett opp av helt uforutsigbare flyttekostnader. Høyre har ikke uttalt seg imot flyttingen geografisk sett, men vi har stilt noen klare spørsmål om kostnadene. Og spørsmålet mitt til statsråden er egentlig veldig enkelt: Har Forsvarsdepartementet kontroll på kostnadene ved å flytte HV-staben fra Oslo til Terningmoen? Det er et enkelt ja-eller-nei-spørsmål.

Til slutt vil jeg bare understreke det ene svaret jeg fikk på min replikk, nemlig om at statsråden hadde skrevet et innlegg i Stavanger Aftenblad, og dermed måtte ha kontroll på informasjonsflyten fra departementet, hvor hun sa at hun ikke hadde helt oversikt over hvilke datoer ting var sendt inn, og skulle prøve å bli flinkere neste gang. Jeg

forventer mer enn at statsråden prøver å bli flinkere i sin omgang med informasjon som går ut i mediene før det kommer til Stortinget. Dette vet statsråden godt, for dette har vi diskutert også tidligere. Det er ikke tilstrekkelig, og det er ikke akseptabelt for Stortinget at mediene får informasjon av vesentlig karakter lenge før Stortinget får den samme informasjonen.

Så mine spørsmål handler om: Hvilket grunnlag finnes i Stortinget for å nedlegge den HV-016-styrken som Stortinget opprettet? Har Forsvarsdepartementet kontroll med kostnadene ved flytting av HV-staben fra Oslo til Terningmoen?

Jan Arild Ellingsen (FrP) [12:14:27]: Jeg vil starte med noe annet.

Det har nesten vært rørende å høre på representantene Kolbergs og Hansens beskrivelse av hvor viktig det er å ha de rette tilnærmingene. Stortinget skal se på de overordnede prinsippene – det er viktig – og så skal man ha det operative ned. Det er jeg enig i. Jeg er helt enig i bekymringene for at Stortinget skal drive detaljarbeid. Det tror jeg ikke Stortinget har kompetanse til, og det bør ikke Stortinget gjøre når andre har bedre kompetanse til det. Det tror jeg faktisk også jeg sa i mitt første innlegg. Det er ikke det debatten i dag har handlet om. Det debatten i dag har handlet om, er om informasjonsplikten overfor Stortinget er overholdt fra forsvarsministerens side. Det er den politiske balansediskusjonen vi har hatt i dag.

En annen ting som slår meg, er at hvis det hadde vært en annen regjering som hadde lagt dette fram og gjort det samme som den sittende regjeringen har gjort, ville de to nevnte herrer ha vært like fornøyd da? Ville man ha opplevd såpass avbalanserte og rolige representanter – Hansen og Kolberg – som man har gjort i dag? Det er min antakelse at det sannsynligvis ikke ville ha vært slik. Representanten Kolberg sa bl.a. i sitt innlegg at han syntes at opposisjonen gikk langt i sin sterke kritikk. Men med debatten i går kveld friskt i minne oppfattet jeg den samme Kolberg som å være ekstremt opptatt av forskjellen mellom posisjonens fornuft og opposisjonens ufornuft. Hvis det er forutsetningen, må vel det samme regelsettet gjelde her i dag. Vi har da visseilig ikke forandret verken forretningsordenen eller noe annet siden i går kveld, selv om vi holdt på lenge og det var en omfattende avstemning. Så jeg er litt overrasket over den forsiktige tilnærmingen spesielt fra Kolberg, for jeg trodde faktisk han var en som var opptatt av forskjellene, opptatt av ideologi og dyrking av ansvar og gode løsninger. Når vi forbeholder oss retten til å påpeke dårlige løsninger, som han har en del av ansvaret for, hadde jeg forventet at han syntes at det var fornuftig – på samme måte som han har evnen til å kritisere oss for våre tilsynelatende dårlige løsninger sett fra hans ståsted.

Men det som likevel er det viktigste, synes jeg, er ikke detaljene, men om statsråden har overholdt informasjonsplikten. Jeg oppfatter ikke at statsråden tar selvkritikk. Jeg oppfatter at statsråden bortforklarer fakta, bl.a. med å vise til leserinnlegg, som jeg synes er helt uvesentlig i denne saken. Hvis det er slik at man forventer at Stortinget skal

følge med i det regjeringen gjør, gjennom leserinnlegg, da må vi i hvert fall forandre forretningsordenen, for det ligger ikke inne i dag som en forutsetning.

Derimot ønsker jeg å gi honnør til mange i Arbeiderpartiet og i de andre rød-grønne partiene som faktisk har hatt et snev av ydmykhet. De har sagt at vi kan bli bedre, ting kan gjøres bedre, på en bedre måte, for å sørge for å overholde informasjonsplikten overfor Stortinget. Det synes jeg man skal lytte til. Selvnissikt er ikke bestandig like behagelig, men av og til forbasket fornuftig.

Laila Gustavsen (A) [12:17:40]: Denne saken handler ikke i utgangspunktet om det som representanten Ellingsen var veldig opptatt av midt i sitt innlegg nå rett før meg, nemlig om statsråden har overholdt informasjonsplikten overfor Stortinget. Det eksemplet Ellingsen viser til, kronikken og innlegget i Stavanger Aftenblad, handler jo om JSF, og denne saken handler om Heimevernet. Det er ingen tvil om at statsråden har overholdt informasjonsplikten overfor Stortinget, og at det som foregår rundt omorganiseringen i HV, er en oppfølging av den vedtatte kvalitetsreformen.

Jeg har lyst til å sortere litt i debatten, for jeg synes den i hovedsak har dreid seg om to forhold. Det ene er hvilken plass Heimevernet har i det samlede forsvar, og debatten om å stå i den krevende omstillingen som pågår. Der oppfatter jeg at det har vært veldig bred enighet om virkelighetsbeskrivelsen, både at HV er i en tøff omstillingsprosess, at det er behov for å trene og øve mer, og at vi tverrpolitisk er svært opptatt av å få mest mulig penger frigjort og ut i den spisse enden også i denne delen av Forsvaret.

Jeg har heller ikke hørt noen si i løpet av debatten at vi skal stoppe den omstillingen som er vedtatt, eller at vi skal reversere den vedtatte kvalitetsreformen. Tvert imot, jeg oppfatter faktisk at det er bred politisk enighet om disse tingene.

Så går den andre debatten, slik jeg oppfatter det, rundt hvordan arbeidsdelingen skal være mellom storting, regjering og forsvarssjef. Der har jeg lyst til å vise til gode innlegg, bl.a. fra representanten Kolberg som sier noe om det. Jeg oppfatter også at det er stor enighet i denne salen om at det skal være en arbeidsdeling, at det må finnes en balanse i arbeidsdelingen mellom storting, regjering og forsvarssjef, der Stortinget gir den overordnede rammen, der regjeringen er det utøvende ledd, og der forsvarssjefen – selvfølgelig innenfor rammene – kan organisere sin virksomhet. Så må det som forsvarssjefen til enhver tid gjør, være i tråd med vedtatt politikk. Jeg har ikke oppfattet at noe av det som foregår i denne saken, er i strid med vedtatt politikk i denne sal.

Svein Roald Hansen (A) [12:20:36]: Jeg vil bare understreke det representanten Laila Gustavsen sa når det gjaldt informasjonsplikten. Det blir redegjort for framgangen både i kvalitetsreformen for Heimevernet og i den øvrige innstilling om Forsvaret i de årlige budsjettene. Så kan man alltid diskutere hvor detaljert og omfattende det skal gjøres, men jeg mener at det ikke er grunnlag for å

si at Stortinget burde ha vært informert om noe det ikke har blitt informert om.

Det som egentlig gjorde at jeg ba om ordet en gang til, var representanten Anundsen, leder av kontrollkomiteen, som siterte forsvarssjefens utsagn om hans plikt til å forvalte skattebetalernes penger på en best mulig måte. Det trodde jeg Anundsen ville glede seg over, men det hørtes ikke slik ut.

Jeg vil gjerne fra denne talerstol understreke det forsvarssjefen sier. Det er veldig viktig. Han leder en etat som i begynnelsen av dette tiåret brukte milliarder av kroner som de ikke hadde fått bevilget av Stortinget. Det er gjort en kjempejobb i Forsvaret for å få kontroll på utgiftene. Det fortjener støtte og ikke undergraving, som jeg mener Anundsen bidro til da han latterliggjorde det utsagnet. Det er altfor mange i offentlige etater som ikke har god nok kontroll på driftsutgiftene sine, og som satser på å få tilgivelse for å bruke penger som Stortinget ikke har bevilget. Og det er altfor få her i Stortinget som slår ned på det, ikke minst når det gjelder helsesektoren. Jeg mener noe av det viktigste vi bør kreve, er respekt for stortingsvedtak – også bevilgningsvedtak.

Denne debatten vil sikkert fortsette om en uke, og jeg mener det ville vært den riktige rammen å ha debatten om Heimevernet i, i budsjettsammenheng. For det er nemlig snakk om hvor stor andel av de samlede budsjettene vi vil prioritere til Heimevernet for å få mer fart i gjennomføringen av kvalitetsreformen, ikke minst det som det har vært enighet om er det svake punktet nå, nemlig øvelse og nivået på øvelse.

Så spurte Ellingsen om undertegnede og herr Kolberg ville vært like rolige og avbalanserte om det hadde vært en annen regjering. Ja, jeg mener at vi har et felles ansvar for å ha en så realistisk beskrivelse av virkeligheten som mulig. Ellingsen kan jo lese mine innlegg i den første perioden, hvor jeg var i opposisjon, så håper jeg han blir beroliget.

Statsråd Grete Faremo (A) [12:23:33]: Jeg har fått noen konkrete spørsmål og vil prøve å svare på dem.

Jeg er meget ydmyk overfor utfordringene i HV. Jeg er glad for at flere er opptatt av å ivareta soldatene i HV-016 og få dem med videre, slik jeg også selv er. Jeg er derfor glad for å høre at deler av HV-016 allerede har varslet generalinspektøren for Heimevernet om at de vil fortsette i innsatsstyrkene.

Årsaken til at forsvarssjefen fjerner primæroppgavene til HV-016, militær livvakt og eskorte, er, som jeg redegjorde for, at det personellet de primært skulle beskytte, ikke lenger er i strukturen. Oppgaven er altså falt bort.

Informasjon til Stortinget har vært omtalt i flere innlegg, og jeg er opptatt av å gi så god og mye informasjon som mulig. Stortinget ble også nylig informert gjennom forsvarssjefens redegjørelse om operativ evne for utenriks- og forsvarskomiteen. Forsvarssjefen vurderer Heimevernets operative evne som tilfredsstillende.

Det ble stilt spørsmål ved om vi har kontroll med budsjettet. Selvsagt har vi kontroll, og selvsagt er vi opptatt av å få kostnadene for flytting av generalinspektøren for

Heimevernet med stab så lave som mulig. Når det gjelder flyttekostnadene, har departementet ikke sagt at dette er for komplisert å svare på. Vi har sagt at sluttkostnadene ikke kan angis presist før detaljplanleggingen er gjennomført. Det departementet vet, er at investeringskostnadene blir på 63 mill. kr dersom ingen eksisterende EBA utnyttes, men alt bygges på nytt. Vi kunne gitt dette tallet som endelig, men finner det mer ansvarlig å arbeide for å få kostnadene ned.

Jeg har prøvd å forstå rammen for spørsmålet fra komiteens leder, og hennes henvisning til uttalelser tilbake på 1980-tallet. Kvalitetsreformen for Heimevernet er jo det grunnleggende, og at denne er blitt formalisert. Men det er to uttalelser fra komiteer jeg har lyst til å vise til. Den ene er fra Stortingets behandling av St.prp. nr. 42 for 2003–2004, hvor flertallet skrev i innstillingen:

«Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti viser også til proposisjonens tekst knyttet til en modernisering av HV for å gjøre det til et modernisert verktøy mot de trusler som dagens sikkerhetspolitiske situasjon medfører. Disse medlemmer anser at det framlagte forslaget langt på vei imøtekommer Stortingets anmodninger.»

Jeg skulle referert til en uttalelse til. Den er imidlertid fra 2002, og vi får komme tilbake til den.

Anders Anundsen (FrP) [12:26:55]: Det siste vil sikkert Eriksen Søreide komme tilbake til selv. Men jeg oppfattet at det var det vedtaket som opphever vedtaket om opprettelse av forgjengeren til HV-016 som komitélederen ba om, og det kan jeg ikke si at statsråden har gjort rede for.

Det som gjorde at jeg tok ordet, var, kanskje ikke overraskende, det noe bemerkelsesverdige innlegget fra representanten Svein Roald Hansen, hvor han antydte at jeg ikke var opptatt av hvordan skattepenger ble brukt. Det vil jeg ikke ha hengende ved meg. Det er jeg svært opptatt av, og jeg skulle ønske at både forsvarsministeren og Forsvarsdepartementet var like opptatt av det. Svein Roald Hansen har jo selv erfaring fra kontroll- og konstitusjonskomiteen og de årlige merknader Riksrevisjonen har hatt til Forsvarets budsjettstyring over tid, så hvis man først skal finne et prakteksempel på god budsjettstyring og budsjettkontroll, ville jeg råde Svein Roald Hansen til å bruke et annet departement eller en annen etat enn Forsvaret.

Så registrerer jeg at statsråden i sitt svar nå sa at oppgaven til HV-016 var falt bort. Det er et av de sentrale spørsmålene som har vært berørt i dag. Jeg registrerer at det er ganske stor uenighet mellom Forsvaret og Forsvaret og Forsvaret, på ulike nivåer og på ulike områder, om hvorvidt det er riktig eller ikke. Jeg tror ikke vi får det endelige svaret på det her i dag, men det kan jo være ett av de områdene som vil bidra til å videreføre debatten rundt disse forholdene.

Presidenten: Ine Marie Eriksen Søreide har hatt ordet to ganger og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Ine M. Eriksen Søreide (H) [12:28:43]: Jeg er enig med representanten Anundsen i at svaret på mitt spørsmål ser ut til å utebli. Jeg har ikke fått svar fra statsråden på hvilket vedtak som opphever det vedtaket Stortinget først fattet om å opprette HV-SPES, altså da senere HV-016.

Så registrerer jeg at statsråden nå i sitt siste innlegg sier at oppgavene til HV-016 har falt bort. Da legger jeg til grunn at det er det statsråden mener. Men da er det altså uenighet i politisk ledelse i Forsvarsdepartementet, for statssekretær Roger Ingebrigtsen sa på dette møtet med Landsrådet for Heimevernet at den økonomiske situasjonen i HV krevde beinharde prioriteringer. Han sa ingenting om at oppgavene skulle være falt bort.

Jeg legger også merke til at statsråden sier at de selv sagt har kontroll med utgiftene knyttet til flytting av HV-staben. Da synes jeg det er ganske merkelig at Stortinget ikke kan få seg forelagt ett eneste tallmateriale eller regnestykke som kan bidra til å fortelle hva kostnaden blir, og til å bekrefte at Forsvarsdepartementet har denne kontrollen på kostnaden.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1. (Votering, se side 1071)

Sak nr. 2 [12:29:55]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av måloppnåelse og styring i jordbruket (Innst. 77 S (2010–2011), jf. Dokument 3:12 (2009–2010))

Per-Kristian Foss (H) [12:30:38] (ordfører for saken): Uten forkleinselse for verken statsråden, Riksrevisjonen eller undertegnede, men denne debatten blir kanskje et antiklimaks i forhold til den foregående.

Nå dreier det seg om Riksrevisjonens kontroll, og det de har undersøkt i forhold til Landbruksdepartementet, er jo da, punkt en, i hvilken grad status og utviklingen i jordbruket er i tråd med Stortingets mål om et aktivt, variert og attraktivt jordbruk over hele landet som leverer mat og fellesgoder. Og som punkt to: I hvilken grad ivaretar Landbruks- og matdepartementet sitt styringsansvar, slik at Stortingets mål kan nås? Og som et tredje moment: I hvilken grad ivaretar Landbruks- og matdepartementet sitt ansvar for et hensiktsmessig virkemiddelapparat?

Undersøkelsesperioden omfatter mange regjeringer i perioden fra 1999 til 2009. Undersøkelsen viser at det har vært en markert reduksjon i antall jordbruksbedrifter siden 1999, og at antallet nedleggelser har tiltatt sammenliknet med forrige tiårsperiode. Nedleggelsene skjer hovedsakelig for jordbruksbedrifter under 200 dekar, og om lag to tredjedeler av alle nedleggelser har vært blant bedrifter under 100 dekar. Andre jordbruksbedrifter over 300 dekar har samtidig økt. Utviklingen har ført til en økende konsentrasjon av jordbruksbedrifter i Rogaland, på Østlandet og i Nord-Trøndelag. Samtidig har det blitt relativt færre bedrifter i Nord-Norge, i Agder-fylkene og på Vestlandet

med unntak av Rogaland. Det har særlig vært stor nedgang i antall bedrifter med melkeproduksjon, hvor antall bedrifter har blitt tilnærmet halvert de siste ti årene. Departementet opplyser imidlertid at melkeproduksjonen er opprettholdt i samtlige fylker, noe som skyldes kvoteordningen for melk kombinert med de økonomiske virkemidlene.

Inntektene i jordbruket økte fra 1999 til 2009 med i underkant av 50 pst. mot 57 pst. i samme periode for alle lønnstakere. Det fremgår også at gjennomsnittsalderen blant gårdbrukere har økt fra 48 år til 50 år i perioden, og at alderen er økende jo mindre areal det er på jordbruksbedriften.

Det er også indikasjoner på at jordbruket innen enkelte produksjonsformer ikke er tilstrekkelig attraktivt til at rekrutteringen sikres i et langsiktig perspektiv.

Det er bra at målet for matproduksjon er nådd, men vi vil påpeke at dette er det eneste fastsatte målet som faktisk er nådd, og det er bekymringsfullt at måloppnåelsen er varierende for de øvrige målene.

Det er store utfordringer i de deler av landet der de naturgitte forholdene for jordbruket er svakest, og det er en risiko for ikke å opprettholde et aktivt og variert jordbruk over hele landet.

Så kan man selvfølgelig stille seg følgende spørsmål: Var målene som ble fastsatt, realistiske, eller var de et resultat av politiske overveielser? Det gjelder ofte det man kan kalle en slags politisk konkurranse om å love mest mulig, noe som ikke er helt ukjent når man utarbeider stortingsmeldinger. Jeg regner med at regjeringen vil se nøye på dette i forbindelse med den varslede landbruksmelding som jeg skjønner er til diskusjon i regjeringens partiene – og dermed sannsynligvis også i regjeringen.

Det er en enstemmig komité som legger dette frem. Det er bare en, vi får si marginal dissens, hvor komiteens flertall – Høyre og Fremskrittspartiet tilhører ikke det i denne sammenheng – advarer litt og ber om at det ikke bare er de kvantitative mål som blir viktige, men at andre mål ikke blir oversett. Blant de mål nevner man områder som «sjølforsyningsgrad, flere distriktsarbeidsplasser, bedre miljø og økt tillit hos forbrukere gjennom høy kvalitet». Jeg siterer her fra flertallsinnstillingen.

Så vil jeg bare legge til – jeg skal ikke argumentere for dette – at dette er jo mål som i og for seg også er kvantifiserbare. Selvforsyningsgraden er det. Det står opplyst i det dokumentet vi har til behandling, at selvforsyningsgraden når det gjelder jordbruksprodukter i Norge, har økt fra 43 pst. i 1999 til 49 pst. i 2008. Det innebærer at om lag halvparten av den matvaremengden som forbrukes i dag, blir produsert i Norge, regnet på energibasis. Så sann sett er dette også mål som det er mulig å kvantifisere, men ikke desto mindre påpeker Riksrevisjonen problemene ved at det kan være en slags indre konflikt mellom de mål som settes opp, og at det er noe man burde hensynta i den jordbruksmelding som jeg har omtalt tidligere.

Øyvind Vaksdal (FrP) [12:35:44]: Bare noen ganske korte kommentarer i sakens anledning.

Det bevilges ifølge innstillingen om lag 14 mrd. kr årlig til landbruket, og av dette kanaliseres ca. 12 mrd. kr over

jordbruksavtalen. Avtalen og de midlene som kanaliseres gjennom denne, skal bidra til å oppfylle de mål og retningslinjer som Stortinget har trukket opp for landbrukspolitikken. Dette er store beløp, og dersom det først skal brukes så mye penger på dette, er det svært viktig at midlene forvaltes på en riktig måte og etter de retningslinjer vi har gitt.

Riksrevisjonen har foretatt undersøkelse av måloppnåelse og styring i landbruket og konstaterer at målet for matproduksjonen er nådd, mens man uttrykker bekymring for at måloppnåelsen er noe varierende for øvrige mål.

Riksrevisjonen hevder også at det er viktig at departementet klargjør de videre forutsetninger for måloppnåelse ut fra Stortingets politiske prioriteringer. En enstemmig komité presiserer i tillegg at det er departementets ansvar å klargjøre hva som kan være realistisk måloppnåelse.

Riksrevisjonen påpeker i tillegg at det er nødvendig å operasjonalisere de overordnede jordbrukspolitiske målene nærmere gjennom mer konkrete, avgrensede og etterprøvbare mål som grunnlag for styring og resultatmåling.

Med tanke på de store beløp man i dag bruker på ulike tilskuddsordninger i landbruket, er det svært viktig at man utvikler systemer som både er treffsikre og etterprøvbare. Vi ser derfor fram til å behandle en landbruksmelding der både dette og andre sider av vår landbrukspolitikk blir gjennomgått på en seriøs og grundig måte.

Ola Borten Moe (Sp) [12:37:52]: Når det gjelder denne rapporten fra Riksrevisjonen, slutter jeg meg til den beskrivelse som saksordføreren ga. La meg helt innledningsvis si at det er en ganske alvorlig situasjonsbeskrivelse som gis av tilstanden og utviklingen innenfor norsk jordbruk og primærproduksjon av mat i dette landet. Det bør hele salen legge seg på hjertet i oppkjøringen til det meldingsarbeidet som nå er startet fra regjeringens side om norsk matproduksjon.

Det er noen punkter jeg har lyst til å kommentere. Det ene er måloppnåelse. Der synes jeg det er en relevant kritikk som kommer fra Riksrevisjonen, ikke bare til departementet, men også til det politiske miljøet, også til Stortinget, slik jeg leser og tolker rapporten. For det er jo et faktum at det er mange mål innenfor norsk jordbrukspolitikk. En del av dem er delvis motstridende. Det gjør jo at det ikke er lett å være næring, ei heller forvaltning. Det er også et ansvar som jeg tenker i stor grad tilligger denne salen å rydde opp i, slik at man har stringente, lett oppfattelige mål som det er mulig å følge opp i praksis.

Så bør jo departementet legge seg på hjertet at det er viktig å rapportere tilbake på egnet måte om de målene som faktisk er der, og på et sånt vis at Stortinget har mulighet til å følge utviklingen godt.

Vi leser at selvforsyningsgraden i Norge har gått opp gjennom perioden. Det er på den ene siden gledelig. På den andre siden er det relevant å tilføye at mye av grunnen til at selvforsyningsgraden har gått opp, er økt produksjon av hvitt kjøtt. Det er økt kraftfôrimport som ligger til grunn for den økningen. Det er altså ikke en økning av norsk matproduksjon basert på norske ressurser. Det synes jeg denne salen bør merke seg. Selvforsyningsgraden i Norge

må, som jeg ser det, hvile på de ressursene vi har, og den forvaltningen vi er i stand til å gjøre på egen kjø.

Så er det interessant det Riksrevisjonen bemerker om kontroll. Det er også bemerket i en enstemmig innstilling fra komiteen. Om det tenker jeg to ting. Det ene er selv-sagt at kontrollarbeidet slik det foregår nå, får en grad av kritikk. På den andre siden tror jeg at vi skal være oppmerksom på at vi ikke bygger opp altfor stort byråkrati, altfor store systemer, som skal følge opp dette. Men en offensiv tilnærming til dette vil være å se på måten man utformer tilskudds- og støttesystemer på, slik at de i seg selv er objektive og krever lite kontroll og oppfølging. Det er mange forskjellige ordninger innenfor norsk jordbruks-politikk. Noen krever mye forvaltning, andre krever svært lite. Jo mer objektive og enkle disse ordningene er utfor-met, jo mindre vil behovet for kontroll være. Jeg tenker at alt dette er uhyre viktig i det videre arbeidet som først re-gjeringen skal gjøre, og så denne salen skal gjøre, i forhold til en ny melding om jordbrukspolitikken.

Jeg synes som sagt at den utviklingen som beskrives, er alvorlig. Den er vi nødt til å adressere, i hvert fall hvis vi skal holde fast ved de overordnede målene som et fler-tall av komiteens medlemmer her står fast på. Jeg er uenig med saksordføreren i at det er en mindre dissens. Det er en ganske alvorlig dissens når man ser på de målformulerin-gene som alle partier utenom Fremskrittspartiet og Høyre slutter seg til.

Statsråd Lars Peder Brekk [12:42:35]: Riksrevisjo-nen har gjort en grundig og god gjennomgang av jord-brukspolitikken og forvaltningen. Riksrevisjonen har i sin rapport pekt på at målene for jordbrukspolitikken i va-rierende grad blir nådd, og at styring og forvaltning har forbedringspotensial for å sikre måloppnåelse og unngå feilutbetalinger.

Riksrevisjonens dokument med Stortingets merknader blir et nyttig dokument som departementet vil bruke i ar-beidet med å forbedre politikken og forvaltningen i tiden framover.

Riksrevisjonens vurderinger er i hovedsak gjort med utgangspunkt i utviklingen de siste ti år, fra 1998 til 2008. Denne regjeringen har gjennomført en kursendring i landbrukspolitikken, med virkning fra 2006. Målene er nå vektet annerledes enn av foregående regjering. Dette har Riksrevisjonen i sin undersøkelse bare delvis kunnet fange opp, fordi det har skjedd i løpet av perioden. Det gjel-der bl.a. inntektsutvikling, utvikling i antall bedrifter, sys-selsetting og prioritering av å holde åpne kulturlandskap gjennom økt beiting.

Det er både gledelig og viktig for vår matforsyning at Riksrevisjonen konkluderer med at målet om matproduk-sjon blir nådd. Det vil være et svært viktig mål for politi-kerne også framover – og så langt som mulig på nasjonale ressurser.

Jeg er enig med Riksrevisjonen i at det er vesentlige ut-fordringer knyttet til å oppnå det overordnede målet om å opprettholde et aktivt og variert jordbruk over hele landet. Dette har vært en utfordring i lang tid, og departementet har i mange år rapportert til Stortinget om grader av mang-

lende måloppnåelse i noen områder av landet. Det er kor-rekt som Riksrevisjonen påpeker, at utfordringene er sær-lig store i deler av landet der de naturgitte forholdene for jordbruket er svakere. Dette har også blitt tillagt betydelig vekt av regjeringen, bl.a. i de seneste jordbruksoppgjørene.

Riksrevisjonen påpeker behov for både økt målretting og forenkling av virkemidlene. Dette er problemstillinger vi stadig har stor oppmerksomhet omkring. Det er imidler-tid enkelte motsetninger mellom målretting og forenkling. Økt målretting kan gi et mer omfattende og differensiert virkemiddelsystem med økt byråkrati, mens et enklere sy-stem kan redusere muligheten til å forfølge særskilte mål. Derfor skal vi videreutvikle det systemet som er påbegynt, med å forenkle der det er hensiktsmessig, og målrette der det er viktig, for å nå de overordnede målene.

Riksrevisjonen påpeker noen svakheter ved kontrollsys-temer i forvaltningen, men viser også til at fylkesmennens kontrollarbeid de siste to årene har gitt gode resultater. Vi har hatt og har stor oppmerksomhet om disse spørsmålene. Tilskuddene er en viktig og betydelig del av landbrukspoli-tikken. Det er derfor svært viktig at både tilskuddsmotta-kere og samfunnet for øvrig har tillit til systemet. I tillegg til en effektiv og trygg forvaltning skal vi ha et tilstrekke-lig robust kontrollsystem. Det er viktig både for å unngå direkte feilutbetalinger og for å sikre at virkemidlene vir-ker i tråd med formålet. Riksrevisjonen har pekt på at visse farer for feil kan oppstå. Det skal vi arbeide videre med. I denne sammenheng bør det imidlertid også understrekes at alle undersøkelser viser at omfanget av feil og feilutbe-talinger samlet sett er relativt lite. Jeg er svært bevisst på at et robust kontrollsystem som sikrer mot feilutbetalin-ger, er viktig både for legitimiteten og oppslutningen om landbrukspolitikken.

Mål, måloppnåelse og virkemidler vil bli sentralt i den kommende stortingsmeldingen om landbruks- og matpoli-tikken. I det arbeidet vil departementet så langt som over-hodet mulig følge opp Riksrevisjonens merknader. Sam-tidig mener jeg det er riktig å ha ambisiøse mål for denne politikken. Det er viktig å ha noe å strekke seg etter.

Departementet vil følge opp komiteens merknad om å klargjøre de politiske prioriteringene og operasjonalisere disse på en hensiktsmessig måte. Å prioritere er å avveie kryssende hensyn innenfor en helhet. Det er politikkens natur. Også innenfor landbrukspolitikken må vi avveie motstridende mål og hensyn, og jeg er glad for at komiteen i innstillingen har en bevissthet om at landbrukspolitik-ken har målkonflikter. Det er politisk prioritering å avveie motstridende mål og hensyn. Det har denne regjeringen forsøkt å gjøre, men vi skal bli enda tydeligere.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [12:47:42]: Endelig har Riksrevisjonen – som Stortingets kontrollorgan for for-valtningen – kommet med sin undersøkelse av målopp-nåelse og styring i jordbruket, som kan danne grunnlaget for en ærlig debatt. Dette er gledelig nytt fra Riksrevisjo-nen, og det er gledelig nytt for Stortinget. Ut fra min er-faring må vi tilbake til Stortingets opptrappingsvedtak for jordbruket i 1975 for å finne en tilsvarende situasjon og en tilsvarende mulighet.

Hva mener jeg med dette? Jo, jordbrukspolitikken er i flere tiår for innbyggere og gårdbrukere framstilt som noe annet enn det som er den politiske virkeligheten. Det har hatt store konsekvenser for næringsutøverne, det har ført til betydelige feilinvesteringer.

I Riksrevisjonens oppsummering av funnene i kapittel 3 påpekes det at Stortinget i Innst. S. nr. 167 for 1999–2000 har lagt vekt på «å opprettholde et aktivt og variert jordbruk over hele landet», at det er ønskelig «å videreføre et desentralisert jordbruk med en variert bruksstruktur som alternativ til en mer industribasert næring», og behovet for «en moderat utvikling i retning av større driftsenheter».

Riksrevisjonens undersøkelse viser bl.a. en markert nedgang i antall gårdsbruk i drift siden 1999 og at nedleggelsen har tiltatt sammenlignet med forrige tiårsperiode. Antall bruk med mjølkeku er nærmest halvert. Arbeidsproduktiviteten i perioden 1990–1999 var på pluss 2,7 pst. For perioden 1999–2008 var den på pluss 4,9 pst., nærmest en dobling – et svært, svært høyt tall sett i forhold til næringslivet ellers i Norge.

Når det så gjelder kapitalproduktiviteten, som er et like vesentlig begrep i samfunnsøkonomisk forstand, var den i perioden 1990–1999 på pluss 2,8 pst., mens den for perioden 1999–2008 var på pluss 1,6 pst., nærmest en halvering.

Videre står det i Riksrevisjonens rapport at det er en svakere inntektsutvikling i jordbruket siste tiårsperiode enn for lønsmottakerne, og at bare 53 pst. av dagens gårdbrukere tror på videre drift av gården.

Riksrevisjonen sier:

«Samlet sett viser dette at det er risiko for at utviklingen ikke går i retning av å opprettholde et aktivt og variert jordbruk over hele landet.»

Videre sier Riksrevisjonen:

«Styringsinformasjonen inneholder imidlertid i liten grad vurderinger der utviklingstrekk blir satt opp mot de overordnede målene som Stortinget har vedtatt for området. Etter Riksrevisjonens vurdering kan det stilles spørsmål ved om denne styringsinformasjonen i tilstrekkelig grad er rettet mot å gi en helhetlig vurdering av hvordan virkemiddelbruk og resultater bidrar til å nå de overordnede målene for sektoren, og av hvordan eventuelle målkonflikter håndteres.»

Med Riksrevisjonens språk er dette for meg sterke og klare påpekninger.

Tidligere departementsråd Per Harald Grue i Landbruks- og matdepartementet har i hele perioden fra tidlig på 1980-tallet til for få år siden vært øverste embetsmann i Landbruks- og matdepartementet. Han har uttalt:

«Måloppfyllelsen av landbrukspolitikken har vært meget god. Faktisk har vi truffet med innertier for både sysselsetting og effektivitetsutvikling.»

Riksrevisor Jørgen Kosmo har uttalt at

«om målet med landbruket er å produsere mest mulig billig mat, så er politikken ekstremt vellykket».

Dette viser at det er en skarp motsetning mellom hva som står i Innst. S. nr. 167 for 1999–2000, og, kanskje viktigst, den samfunnsforståelse det dokumentet skapte, kontra hva som faktisk har blitt resultatet.

Jeg er glad for innstillinga fra flertallet i kontroll- og konstitusjonskomiteen. Flertallet sier at det er bekymringsfullt at måloppnåelsen er varierende for øvrige mål, altså utover kvantum mat. Jeg er svært glad for innstillinga, hvor det også står at det er viktig at departementet klargjør de videre forutsetninger for god måloppnåelse ut fra Stortingets politiske prioriteringer – sjølsagt.

Så innføres et nytt begrep, nemlig realistisk måloppnåelse. Jeg håper at alle mål skal være realistiske. Hvis det ikke er realistiske mål, fører det til betydelig feilallokering av ressurser. Og det er fullt mulig å operasjonalisere mål. Som saksordføreren var inne på i forbindelse med sjølforsyningsgrad, er det et av de begrepene som det er lettest å operasjonalisere. Slik det i dag blir operasjonalisert, inngår ikke import av fôr til husdyrbruk i Norge i sjølforsyningsgraden. Når vi dermed øker importen av mjøl til våre husdyr, som nå skjer, fører ikke det til noen endring av vår sjølforsyningsgrad, slik den nå er definert. Men virkeligheten er sjølsagt at vår evne til å produsere mat for egen befolkning går ned, og sjølforsyningsgraden beregnet på den måten gir et feilaktig bilde. Det har skjedd en endring i innholdet i sjølforsyningsgraden når det defineres slik nå. Slik var det ikke på midten av 1980-tallet.

Det er altså behov for en klargjøring av begrepene, slik at vi kan ha full klarhet i om målsettingene nås, gitt omforente definisjoner.

Det sies videre fra flertallet – og det er jeg også veldig glad for – og det er spesielt at ikke Høyre og Fremskrittspartiet kan være med på det, at det er viktig framover å få fram en samlende visjon for landbruket, en samlende visjon for jordbruket: jordbruk som er bruk av jord, eller i den klimadiskusjonen vi er inne i nå, som er innvinning av solenergi. Jeg håper at landbruksministeren legger seg på minne den definisjonen: Jordbruk er bruk av jord. Jordbruk er innvinning av solenergi. Det er en definisjon som er i tråd med hva som nå er den internasjonale utfordringa fra FNs matvareorganisasjon, nemlig at ethvert land må utnytte sine naturressurser for dermed å produsere det som en har best evne til å produsere, gitt en situasjon hvor vi står overfor betydelige matvareutfordringer. Det betyr også at den samlende visjonen må bygge på den gamle læresetning om at jordbruket skal bygges på plogkjøl, ikke på skipskjøl. Det skal bygges på norske naturressurser, ikke importerte naturressurser. Hvis jordbruket bygges på importerte naturressurser, er det et jordbruk som står på vaklende føtter i en situasjon hvor det blir knapphet på ressursene. Det blir egen evne til å forsyne befolkningen med mat, som blir det sentrale, og jeg håper det kommer fram i den samlende visjonen.

Avslutningsvis: Det står en bra sak i innstillingen, nemlig at det er nødvendig med en landbruksmelding som tar opp de fundamentale konflikter i måloppnåelsen. Ja, det skal være visst at det er grunnleggende viktig. Og den viktigste konflikten har i hele etterkrigstida, helt fra tidlig på 1950-tallet, vært hvordan en skulle makte å kombinere en økonomisk jamstilling av jordbrukets utøvere med andre yrkesutøvere, samtidig som en ikke skal få en overproduksjon av mat. En overproduksjon av mat har, som vi vet, ingen verdi; det er noe som forgår. Man må balanse-

re produksjonen, og da må man ha et sett av virkemidler som sikrer det. Det er en krevende operasjon, men det er en fullt mulig operasjon dersom det er vilje til det.

Helt til slutt står det også om et landbruk som både er en god kulturbærer, og som gir rom for økt kreativitet. Jeg vil understreke det. Sagt på en annen måte er det et jordbruk som har røtter og vinger, som har forankring og evne til omstilling og ser mulighetene i tida.

Innstillinga er et godt og viktig grunnlag for å få en ærligere debatt framover om jordbrukets framtid.

Hallgeir H. Langeland (SV) [12:59:01]: Eg skal vera veldig kort. Eg synest Lundteigen er inne på veldig mange viktige poeng, som eg forstår statsråden kjem tilbake til, ikkje minst dette med sjølvforsyning, som komiteens fleirtal har vore oppteke av.

I grunnen tek eg ordet berre for å peika på ei problemstilling som eg meiner eksisterer i forhold til Riksrevisjonen, og som eg òg har teke opp med riksrevisor ein del gonger. Det går på dette med at ein revisor på ein måte alltid vil vera oppteken av å telja noko, t.d. telja pengar, noko som er lett å måla. Derfor er eg veldig glad for at komiteen peiker på dette, at det må ikkje berre vera kvantitet som er viktig, men òg kvalitet, og at me no frå statsråden si side får ei landbruksmelding som har ein samlande visjon for landbruket, og som kan spegla av dei utfordringane som kontroll- og konstitusjonskomiteen har peikt på i samband med rapporten frå Riksrevisjonen.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2. (Voting, se side 1071)

Sak nr. 3 [13:00:12]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av arbeidet med å sikre og tilgjengeliggjøre arkivene i kommunal sektor (Innst. 78 S (2010–2011), jf. Dokument 3:13 (2009–2010))

Trine Skei Grande (V) [13:00:41] (ordfører for saken): Det å ta vare på arkivmateriale i kommunene våre kan for noen virke som ikke så viktig – det er liksom snakk om å skrive bygdehistorien. Men kommunale arkiver er mye mer enn bygdehistorie. Selvfølgelig er det viktig at man har gode arkiver når noen skal fortelle et lokalmiljøhistorie. Men kommunale arkiver betyr noe helt annet.

Det er viktig for å ivareta innsyn – innsyn fra offentligheten for å få til gode offentlige debatter. Vi får jo mange henvendelser fra folk som er frustrert over måten de blir behandlet på av kommunale myndigheter. Lokale medier trenger det, men også borgere som ønsker innsyn i hvordan saker blir behandlet. Det er også det som sikrer god saksbehandling. Det er vel knapt en dag uten at vi som stortingsrepresentanter får historier om underlige saksbehandlinger, papirer som forsvinner, og papirer som plutselig dukker opp igjen lang tid etterpå. Det å få til en god saksbehandling i hele prosessen forutsetter at man har

gode arkiver, og vi har litt for mange historier både fra kommunal og fra statlig forvaltning om at man ikke klarer det.

Så er det viktig at man i en politikk med god offentlighet og med god saksbehandling også ivaretar personvernet. I vårt møte med kommunene er det veldig ofte at vi må gi den mest personlige informasjon for å få en rettfærdig saksbehandling. Da er det viktig at arkivene ivaretar personvernet på en god måte. Det er også viktig for rettsikkerheten vår. Det å ha en god saksbehandling forutsetter også at det er en saksbehandling som kan rettslig prøves i ettertid. Det krever at man har gode arkivordninger.

Det denne rapporten fra Riksrevisjonen avslører, er at vi har store problemer, både i forhold til papirarkiv, i forhold til elektroniske arkiv og i forhold til det å sette av lokaler til arkiv.

Komiteen bemerker at størrelsen på kommunene også er en utfordring for arkivvesenet vårt. Det å få til gode arkiver, gode rutiner, krever kompetanse – en kompetanse som ikke alle kommunene besitter. Derfor har departementet en spesiell utfordring i å ivareta overvåking av den kompetansen. Det er det Riksrevisjonen påpeker i sin rapport.

Så lenge vi har den kommunestrukturen vi har, påligger det faktisk Kulturdepartementet et stort ansvar å følge opp at vi får gode arkivrutiner i hver enkelt kommune. Det er det viktig at Kulturdepartementet gjør.

Så har jeg lyst for min egen del – ikke som saksordfører – å bemerke noe knyttet til høringen vi fikk fra arkivorganisasjonen på dette området, som peker på det med kompetansebygging. Vi har i Norge i dag ikke en ordentlig arkivutdannelse, som veldig mange andre land har, der arkivfaget også ligger på masternivå.

I går hadde vi en finansdebatt, der det for Venstre var viktig å peke på hvordan det å bygge kompetanse også i offentlig sektor er med å effektivisere, lage bedre systemer og lage en bedre kommune. Dette er et veldig godt eksempel på hvordan sånne ting fungerer.

Det at vi ikke har kompetanse knyttet til arkiver i kommuner, i stat og i fylkeskommuner, fører til at saksbehandlingen blir ineffektiv. Vi kaster bort masse ressurser, de gode saksbehandlingsrutinene blir ikke gode, og vi får ikke gode løsninger for den enkelte borger. Derfor er kompetansebygging viktig for å ivareta også dette. Så dette er et godt eksempel på hvordan offentlig sektor kunne blitt mer effektiv hvis vi hadde ivaretatt utdannelsen på en skikkelig måte. Det er en utfordring for oss som stortingspolitikere. Utfordringen for departementet er å sørge for at kommunene har denne kompetansen.

Eirik Sivertsen (A) [13:05:35]: Jeg tror jeg er på trygg grunn hvis jeg antar at spørsmålet om hvordan kommunale arkiver håndteres, ikke vil være avgjørende for utfallet av valget neste høst.

Men det er en viktig sak, som også saksordføreren var inne på. Denne saken beskriver en tilstand som gir grunnlag for bekymring. For meg er det tre aspekter ved arkiv som jeg mener det er grunnlag for å understreke – jeg gir for så vidt også tilslutning til det saksordføreren var inne på.

For det første mener jeg at arkivene representerer en

viktig del av vår kollektive hukommelse. For det andre inneholder kommunale arkiv opptegnelser og dokumenter som berører viktige privatrettslige forhold, f.eks. opplysninger om eiendommer og andre forhold som kan være av stor økonomisk betydning for privatpersoner. For det tredje inneholder kommunale arkiv personopplysninger som må behandles på en sånn måte at innbyggerne har tillit til at de ikke havner på urettmessige hender.

Sett i lys av disse forholdene mener jeg, i likhet med komiteens medlemmer, at det ikke er grunnlag for å være fornøyd med tilstanden. Jeg har merket meg noen forhold som jeg har lyst til å framheve: 70 kommuner står per 2009 utenfor interkommunale samarbeid om arkivordningen. Ifølge Riksarkivet er det bare de største av disse kommunene som har forutsetninger for å løse oppgavene på egen hånd. Det kommer som nok et signal fra ulike myndigheter, at det er en sammenheng mellom kommunenes størrelse og forutsetningen for å kunne løse ulike lovpålagte oppgaver.

Når kommuner konkurranseutsetter tjenester som omfatter personer med rettigheter forankret i enkeltvedtak, påpeker Riksrevisjonen at kommunene i liten eller i svært liten grad stiller krav om at de private virksomhetene skal følge reglene for offentlige arkiv. Det er etter min oppfatning uakseptabelt. Etter min oppfatning må dette kravet være en del av anbudsgrunnlaget og da først og fremst av hensyn til sikker og forsvarlig oppbevaring av sensitive personopplysninger.

Til slutt: Jeg merker meg at kommunene selv påpeker behovet for å styrke den juridiske kompetansen og IKT-kompetansen hos arkivlederne. Det er et ansvar som de enkelte kommuner har, og må følge opp. Uten slik kompetanse vil det jo også være veldig vanskelig å rette opp de forholdene som Riksrevisjonen påpeker.

Jeg imøteser den varslede helhetlige planen for arkivsektoren fra Kulturdepartementet, og jeg sier meg tilfreds med at Kulturdepartementet har varslet at dette arbeidet vil bli framskyndet.

Ulf Erik Knudsen (FrP) [13:08:09]: Representanten Sivertsen mente at dette var en sak som neppe kom til å være utslagsgivende for kommunevalget neste høst, og det tror jeg han sannsynligvis har rett i. Man kan iallfall trygt si at dette ikke er den saken i Stortinget som har skapt de største overskriftene.

Likevel vil jeg understreke at dette er en svært så viktig sak. Jeg vil særlig trekke fram to forhold i saken. Det ene er det historiske og det kulturhistoriske, og det andre er borgernes rettssikkerhet.

For å ta det første først så forvalter kommunene gjennom sin virksomhet en betydelig del av vår kollektive hukommelse gjennom alle de dokumenter som mottas, behandles og lagres. Det er av betydelig historisk verdi at disse sikres for ettertiden.

Det andre og minst like viktige punktet er at dokumentene og arkivene er viktige for borgernes rettssikkerhet. Dette handler bl.a. om dokumenter i forbindelse med behandling av arealsaker, byggesaker, skolesaker, sossaker osv. Det offentlige er ikke en organisme som eksiste-

rer kun for egen del. Man har en sentral rolle i å ivareta borgernes rettssikkerhet.

Jeg vil også henvise til merknadene om utfordringer når det gjelder elektronisk arkivering. Det påpekes av en samlet komité at det er behov for et samarbeid mellom kommunene for å få til egnede arkivløsninger. Dette er også et felt hvor vår kommunestruktur gir utfordringer med hensyn til å ha en god tjeneste for samfunnet. Men det er en annen debatt, og vi skal ikke dra i gang en lang kommunedebatt på dette tidspunktet.

Statsråd Anniken Huitfeldt [13:10:28]: Riksrevisjonens kritikk av manglende statlig styring og oppfølging av kommunal arkivsektor er noe jeg tar på alvor. Jeg erkjenner at Arkivverkets tilsyn har vært mangelfullt, og at det nå er tatt grep for å bedre denne situasjonen.

Riksrevisjonen peker på at manglene ved forvaltningen av kommunale arkiver kunne ha vært avdekket på et tidligere tidspunkt dersom Arkivverket hadde gjennomført tilstrekkelige tilsyn. Jeg vil likevel peke på at det enkelte offentlige organ – kommunalt, fylkeskommunalt eller statlig – har et selvstendig ansvar for å sikre sine egne arkiver. Men Arkivverkets oppfølging av kommunale arkiver må allikevel forbedres. Kommunene forvalter en rekke arkiver av stor samfunnsmessig betydning, f.eks. knyttet til eldreomsorg og barnevern. Det er viktig at dokumentasjon knyttet til disse tilbudene er tilstrekkelig.

Jeg ønsker å få på plass en helhetlig behandling av arkivsektoren. Jeg vil komme tilbake til Stortinget med forslag til hvordan dette kan løses.

Riksarkivarens tilsynsfunksjon og veiledning av kommunal sektor er nå en del av den generelle styringsdialogen mellom departementet og Arkivverket. Det følges også opp i styringsdokumentene til Arkivverket. Riksarkivaren er bedt om å bedre sin tilsynsfunksjon og rapportere på de funnene som gjøres, og han har allerede nå satt i gang tiltak for å bedre sine rutiner.

Regelverk som regulerer arkivene, er også under revisjon. Dette vil sikre en bedre oversikt for arkivskapere og bedre tilgjengelighet for den enkelte bruker. Jeg vil dessuten legge grunnlag for at arkivene er teknologisk oppdaterte. Målet er en bedre informasjonshåndtering i hele den offentlige arkivsektoren.

Av mer konkrete tiltak kan jeg nevne at riksarkivaren nylig har sendt brev til kommunene der de er bedt om å rapportere på en rekke arkivrelaterte faktorer. Svarene fra denne undersøkelsen vil danne grunnlag for en vurdering av hvilke behov de enkelte kommunene har for konkret veiledning, og hvor det er nødvendig å gjennomføre tilsyn.

Arkivverket gjennomfører også mer generelle tiltak som retter seg mot den enkelte kommunale sektor:

Det er ønskelig at flest mulig kommuner deltar i interkommunale arkivordninger for å sikre god kunnskapsflyt og robuste fagmiljøer. Dette er noe riksarkivaren oppfordrer til, men som ingen kommuner kan pålegges å gjøre.

Riksarkivaren har tatt initiativ til utvikling av et utdanningstilbud for arkivarer på høyt nivå, hvorav de mest sentrale er Arkivakademiet, i samarbeid med Norsk Arkivråd, og arkivstudiet ved Universitetet i Oslo.

Standarden for elektronisk arkivering i offentlig sektor revideres fortløpende for å holde tritt med forvaltningens organisatoriske, juridiske og teknologiske endringer.

Arkivverket inngår i faglig samarbeid med og veiledning til kommunale arkivinstanser for å bidra til at veiledningen kan nå flest mulig av kommunene. Veiledning knyttet til digitalt skapt arkiv får en stadig mer sentral plass.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3. (Votering, se nedenfor)

Etter at det var ringt til votering, uttalte **presidenten:** Da går Stortinget til votering.

Votering i sak nr. 1

Presidenten: Presidenten foreslår at sak behandlet 16. november 2010 i den utvidede utenriks- og forsvarskomiteé – (sak 3: Situasjonen i Heimevernet og betydningen for Forsvaret), og innbrakt for Stortinget i medhold av forretningsordenens § 13 syvende ledd – vedlegges protokollen.

– Det anses vedtatt.

Votering i sak nr. 2

Komiteen hadde innstilt:

Dokument nr. 3:12 (2009–2010) – Riksrevisjonens undersøkelse av måloppnåelse og styring i jordbruket – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 3

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 3:13 (2009–2010) – Riksrevisjonens undersøkelse av arbeidet med å sikre og tilgjengeliggjøre arkivene i kommunal sektor – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Sak nr. 4 [13:21:21]

Referat

1. (107) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Erna Solberg, Elisabeth Aspaker, Svein Harberg, Henning Warloe og Sylvi Graham om en tiårig handlingsplan for å heve lesekompetansen og sikre gode grunnleggende leseferdigheter hos voksne (Dokument 8:41 S (2010–2011))

Enst.: Sendes kirke-, utdannings- og forskningskomiteen.

2. (108) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Per-Willy Amundsen, Gjermund Hagesæter og Åge Starheim om ikke å tillate at politisk eller religiøs aktivitet i Norge finansieres av kapital med base i totalitære, islamistiske regimer som ikke følger FN's verdenserklæring om menneskerettigheter (Dokument 8:23 S (2010–2011))

Enst.: Sendes kommunal- og forvaltningskomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for utenriks- og forsvarskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.

3. (109) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Per-Willy Amundsen, Gjermund Hagesæter, Åge Starheim og Bente Thorsen om ikke å gi oppholds- og arbeidstillatelse til imamer med tilknytning til totalitære, islamistiske regimer (Dokument 8:40 S (2010–2011))

Enst.: Sendes kommunal- og forvaltningskomiteen.

4. (110) Endringer i pensjonslovgivningen for stortingsrepresentanter m.fl. (tilpasninger til endret alderspensjon i folketrygden (Prop. 19 L (2010–2011))

Enst.: Sendes Stortingets presidentskap, med unntak av romertall II, VI og VII, som sendes arbeids- og sosialkomiteen. Romertall VIII sendes både Stortingets presidentskap og arbeids- og sosialkomiteen.

Presidenten: Dermed er sakene på dagens kart ferdigbehandlet.

Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 13.22.